

ธรรมเข้าถึงใจ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๕๐

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อากาศนะ อากาศจากภายนอกมันอบอ้าว แต่ถ้าหัวใจมันร้อนเย็นนะ หัวใจถ้าร้อนเย็น เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นคว้าอยู่ ๖ ปี เพื่อจะเอาธรรมอันนี้มา ธรรมอันนี้เพื่อมาเผยแผ่ จะรู้สัตว์ชนสัตว์นะ “พุทธกิจ ๕” เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมขึ้นมาแล้ว กิจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เข้าขึ้นมาถึงญาณ ถึงญาณว่าใครเป็นผู้ที่มีจริตนิสัยแล้ว อายุจะสั้น จะตายก่อนไง ต้องไปเอาคนคนนั้นก่อน คุณความเมตตาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิ จะรู้สัตว์ชนสัตว์ ประารถนารู้อัตว์ชนสัตว์นะ รู้อัตว์ชนสัตว์ แล้วใครเป็นสัตว์ละ

แล้วเราเป็นชาวพุทธ เราจะเข้าถึงศาสนาได้แค่ไหน

ธรรมเข้าถึงใจนะ ถ้า “ธรรมเข้าถึงใจ” เข้าถึงใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน เพราะธรรมแท้อย่างนี้มันถึงเผยแผ่ออกมาเป็นคุณธรรม แต่ถ้าธรรมของกิเลส กิเลสมันไม่เข้าใจ ทั้งสิ้น คุณในลัทธิสมัยพุทธกาลนะ มีลัทธิต่างๆ ก็บัญญัติตนว่าเป็นศาสดาทั้งนั้น สอนกันเห็นไหม สอนกันจนปัจจุบัน ในอินเดียยังมีศาสนาเซน ไม่คิดสิ่งใดเลย ไม่นุ่งผ้าไม่อะไรทั้งสิ้นนะ เพราะถือว่าการนุ่งผ้ากันนี้ยังมีติดข้องอยู่ ติดข้องอยู่ในโลก

แต่ถ้าเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้แต่ความละอาย ความละอาย ความรำลึก สิ่งนี้ยังไม่มีสามัญสำนึกเลย แต่ถ้าเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มัชฌิมาปฏิปทา สิ่งที่เป็นปัจจัยเครื่องอาศัย จีวร เครื่องนุ่งห่ม มันเพื่อกันความอาย ความอายนะ มารยาทสังคม เพื่อกันยุ่ง กันร้อน กันไร ถ้าใจเป็นธรรมมันไม่คิดหยุก สิ่งที่มีมันคิด เราใช้สอย ใช้สอยมันเป็นประโยชน์กับเรา แต่เป็นประโยชน์นะ ประโยชน์การดำรงชีวิตนะ แต่ถ้าเป็นกิเลสนะ

มันต้องใช้สอยโดยบำรุงกิเลส เห็นใหม่ ถ้าธรรมเข้าไม่ถึงใจ การเผยแผ่การแสดงออกไปมันแสดงออกไปโดยกิเลส โดยไม่รู้ตัวเลย

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้าถึงใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม แล้วเวลาเผยแผ่ธรรมขึ้นมา ให้เสียสละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ ให้เสียสละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต ให้สละชีวิตเพื่อรักษาธรรม นี่สละชีวิตเพื่อรักษาธรรมนะ ชีวิตที่มีคุณค่า เวลาถึงชีวิต ชีวิตมีคุณค่า เราเกิดมาเรามีชีวิต เราเป็นมนุษย์ เรามีปัญญา เรา รู้จักสุขจักทุกข์ เรามีปัญญาเราแก้ไขของเรา การใช้ปัญญาทางโลกก็เป็นปัญญาอันหนึ่ง การใช้ปัญญาในการชำระกิเลสก็เป็นเรื่องปัญญาอันหนึ่ง

แล้วถ้าถึงที่สุด สิ่งที่เป็นคุณธรรมเราสละชีวิตไป คนถ้าเคยปฏิบัติมานะ ถ้ามันไม่สละชีวิตนะ เวลาเราประพฤติปฏิบัติไป มันมีถึงจุดหนึ่ง มันมีปัญหาขึ้นมา มันมีความจะได้จะเสียในหัวใจ กิเลสมันจะเอาอย่างนี้มาอ้างอิง ถ้าเราไม่กล้าสละ เราไม่กล้าสละชีวิต เราไม่กล้าสละอะไรเลย แล้วเราจะได้อะไรล่ะ เราก็ได้กิเลส ได้ความเห็นเดิมๆ นี่ไง ได้ความเห็นของใจที่มันอยู่กับเรา สิ่งมันก็คร่อมอยู่ นี่ตอของจิต ตอของจิตคือตัวอวิชชา แล้วอวิชชาก็พาเกิดพาดายอยู่อย่างนี้ ประพฤติปฏิบัติก็เพื่อมัน

เวลามีครูบาอาจารย์ของเรา หลวงปู่มั่นเก็บหอมรอมริบนะ หลวงปู่มั่น ครูบาอาจารย์ท่านเชื่อถือกันว่าเป็นพระอรหันต์ เวลาท่านเผยแผ่ธรรม ท่านเทศนาว่าการสั่งการอบรมลูกศิษย์ ตัวหลวงปู่มั่นท่านเป็นแบบอย่างนะ ข้อวัตรปฏิบัติต่างๆ ท่านจะเป็นแบบอย่าง เวลาไปเจอหลวงปู่เสาร์ อุปัฏฐากหลวงปู่เสาร์ เหมือนสามเณรน้อยเลย เพราะอะไร เพราะมันยังไม่มีแบบอย่าง ผู้ที่เข้าถึงธรรม ใจเข้าถึงธรรมแล้ว สิ่งนั้นเป็นธรรม เคารพ เคารพธรรมมาก สิ่งที่ธรรมนะ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรมแล้วกราบธรรมอีกนะ กราบๆ เลย เพราะมันซึ่งใจมากนะ

เวลามันทุกข์ยาก คุณสิ เวลาเราทุกข์ยากในเรื่องของใจเรื่องของกิเลสมันวนในหัวใจ มันคิดค้นนะ มันไม่รู้มันจะเอาอะไรนะ เราคิดว่ามันต้องการสิ่งใดเราแสวงหาให้มันมาปรนเปรอกิเลส มันไม่รู้จักพอหรอก แล้วถึงที่สุดเราก็ไม่รู้มันจะเอาอะไร มันขัดข้องหมองใจ มันอึดอัดคับข้องใจ แต่มันไม่รู้จะเอาอะไร นี่เพราะมันไม่มีเหตุมีผล กิเลสมันไม่มีเหตุมีผลนะ เราจะเอาผลของปัญญาเข้าไป เอาเหตุผลเข้าไปคุยกับกิเลส กิเลสมันไม่ฟังหรอก มันมีเหตุผลอย่างหยาบๆ มีเหตุผล

อย่างกลาง มีเหตุผลอย่างละเอียด ก็เลสมันยังมีหยาบ มีกลาง มีละเอียด มันกลิ้งมันไปตลอด มัน
 กะล่อนไปในหัวใจของมัน

แล้วเราว่าเราจะประพฤติปฏิบัติธรรม เราเคารพธรรม เราเคารพกันแค่ไหน เราสละอะไร
 ได้บ้าง เราจริงจังกับธรรมบ้างไหม? เราไม่จริงจังนะ เราจริงจังกับโลกต่างหาก เราจริงจังกับตัวเรา
 เองต่างหาก เราจริงจังกับความรู้สึกของเรา เราจะจริงจัง ปฏิบัติก็ต้องเพื่อเรา ปฏิบัติก็ต้องเพื่อ
 ความสะดวกสบายของเรา ปฏิบัติก็เพื่อให้กิเลสมันหัวเราะเยาะงั้น เห็นไหม เราจริงจังกับเรา เราไม่
 จริงจังกับธรรม ถ้าเราไม่จริงจังกับธรรมเราจะได้อะไรมา

ถ้าเราจริงจังกับธรรม เราจะเก็บหอมรอมริบ ถ้าเก็บหอมรอมริบ มันไม่มีความเศร้าหมอง
 ของใจ ใจจะไม่มีเศร้าหมองนะ ถ้าใจไม่มีความเศร้าหมอง มันทำอะไรมันมีองอาจกล้าหาญ
 สิ่งใดอาหารเราถ้าไม่มีเชื้อ ไม่มีสารพิษ ไม่มีสิ่งต่างๆ อาหารนั้นก็ประโยชน์กับเรานะ อาหาร
 ถ้ามีสารพิษมากมีสารพิษน้อยเท่าไร กินเข้าไปมันก็ให้ผลกับร่างกายทั้งนั้นล่ะ นี่ก็เหมือนกัน
 ความผิดของใจ อกุศลต่างๆ ที่มันเกิดจากใจ นี่ความเศร้าหมองของใจ แล้วสิ่งนี้มันมีอำนาจเหนือ
 เรา

ในการประพฤติปฏิบัติธรรม เราก็มองเป็นธรรม เป็นธรรมกัน ความเข้าใจว่าเราเป็นธรรม
 เราเข้าใจ กิเลสมันพาเข้าใจ แต่ถ้าเป็นความจริง “ศีล” ศีลความปกติของใจ ถ้าศีลเป็นความปกติ
 ของใจ มันถนอมรักษา ครูบาอาจารย์เราถนอมรักษาตรงนี้มากนะ เพราะมันเป็นหนทางเดินมา สิ่ง
 ที่เราจะเข้าบ้านจะเข้าเรือนของเรา ถ้าในบ้านเรือนของเรา ชานบ้านชานเรือนของเรามันสะอาดน่า
 รั้นรมย์ ในหน้าบ้านเรามันมีต้นไม้มีอะไร มันหน้าสะอาดรั้นรมย์ เราก็มีความสุข

แค่ทางเข้า ศีลนี้มันแค่ทางเข้านะ ถ้าเป็นทางเข้า ครูบาอาจารย์ที่เป็นธรรม ท่านจะเห็นสิ่งนี้
 จะวางสิ่งนี้ไว้เป็นแนวทาง เป็นผู้นำของเรา ถ้าเป็นผู้นำของเรา นี่ขอนิสัย ถ้าเราได้นิสัยจากครูบา
 อาจารย์ นิสัยคือถนอมรักษา ถนอมรักษาไว้ เพราะครูบาอาจารย์ที่เป็นคุณธรรมนะ ถ้าครูบา
 อาจารย์ที่ไม่เป็นคุณธรรม ขอนิสัยไป ก็นิสัยโจร เป็นโจรเป็นมหาโจร โจรมหาโจรมันทำอะไรกัน
 ละ มันก็ทำแต่ให้เหยื่อทำลึกลับซบซ้อนในหัวใจ สิ่งลึกลับในหัวใจ มันเป็นภาระนะ

เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พุทธกิจ ๕ มารื้อสัตว์ชนสัตว์ แล้วเรา เราจะ
 สัตว์ สัตว์ตัวหนึ่ง แล้วเราจะปฏิบัติธรรม อะไรจนเราล่ะ? ธรรมและวินัยไง ธรรมและวินัยที่องค์
 สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้จะรื้อสัตว์ชนสัตว์ แล้วถ้าเราเชื่อตรง เชื่อตรงกับธรรมและวินัย

คิด สมาธิ ปัญญา มันเป็นธรรมและวินัยนะ เราก็เรียกร้องนะ อยากเกิดพร้อมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า อยากมีครูบาอาจารย์ที่รู้วาระจิต อยากมีครูบาอาจารย์ที่รู้ว่าเราควรจะทำอะไร ปฏิบัติอย่างไร นี่มันเป็นภาระนะ เป็นภาระขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาเล็งญาณ นี่พร้อมไม่พร้อม มีจิตนิสัยใหม่ แล้วจะมีโอกาสใหม่ คุณิ คุณเวลาองคุณิมาด เกือบแล้วนะ กำลังจะฆ่าแม่อยู่ เพราะอะไร ต้องการวิชา ด้วยความเห็นผิด ด้วยความเห็นผิดนะ ตั้งใจดี แต่ความเห็นผิด ตั้งใจว่าอยากได้วิชาอยากได้ความรู้ต่างๆ แต่เขาบอกต้องแลกด้วยนิ้วมือของมนุษย์ ๑,๐๐๐ นิ้ว แล้วมันกำลังจะได้เป็นนิ้วที่ครบที่พันหนึ่ง แล้วบังเอิญแม่ก็จะมาเตือนว่ากษัตริย์จะมาจับ เจ้าหน้าที่เขาจะมาจับโจร

นี่จะฆ่าแม่อยู่แล้วนะ เล็งญาณไป ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไปไม่ทันวันนั้น ไม่ทันวันนั้นนะ องคุณิมาดต้องฆ่าแม่เด็ดขาด เพราะผู้หญิง ผู้หญิงที่มีอายุกับนักรบ มันเทียบกันไม่ได้หรอก เห็นไหม เล็งญาณ คิดแล้วมันหวาดเสียว มันหวาดเสียวว่าเกือบจะหมดโอกาสนะ ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่เล็งญาณว่า องคุณิมาดเป็นผู้ที่มีจิตนิสัย แล้วถ้าไม่ไปวันนี้ พรุ่งนี้นะ แม่ไปเตือน จะฆ่าแม่ จะเป็นอนันตริยกรรม จะไม่มีสิทธิ์เลย

ดูอย่างพระเจ้าอชาตศัตรู อชาตศัตรูเพราะความเห็นผิด ความคับผิด ไปฆ่าพ่อเข้า แต่ความศรัทธามหาศาล พอฆ่าพ่อไปแล้วเสียใจนะ เพราะตอนนั้นคบมิตรผิด คบคนที่ไม่เป็นธรรม สิ่งที่เขาเกลียดมาเป็นทาง เห็นไหม ยุยงส่งเสริมให้ทำลายพ่อเพื่อจะต้องการสมบัติ สิ่งที่ต้องการสมบัติเวลาทำไปแล้วเสียใจภายหลังนะ เวลาทำไปแล้ว พอรู้แล้วเสียใจภายหลัง เสียใจ จะแก้อย่างไรกัน

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก ถ้าอชาตศัตรูไม่ได้ฆ่าพ่อไว้ อย่างน้อยต้องเป็นโสดาบันถึงชั้นอนาคาฯ แน่นนอนเลย ในชาติที่เป็นอชาตศรูนั่น แต่เพราะได้ทำอนันตริยกรรมไว้สร้างบุญกุศลกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามหาศาลเลย แต่ก็ต้องตกนรกไป สิ่งนี้มันเพราะเราทำกรรมไว้ เล็งญาณ เล็งญาณไปแล้วจะรู้สัตว์จันสัตว์

แล้วเรา เราเป็นมนุษย์คนหนึ่ง เราเป็นนักปฏิบัติคนหนึ่ง แล้วได้บวชเป็นสงฆ์ด้วย เป็นพระด้วย เป็นนักปฏิบัติด้วย เราจะรู้สัตว์จันสัตว์ เราต้องรู้เรานะ เราอย่าให้เป็นภาระขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เหมือนเด็กน้อยเลย เรียกร้องเอาทั้งนั้นนะ ธรรมะต้องเป็นอย่างนั้น ธรรมะ

ต้องเป็นอย่างนี้ ประพฤติปฏิบัติมาก็ไม่ได้ผล...มันเรียกร้องเอา แล้วเราไม่ได้ทำ เราไม่ได้ทำตัวเราเองให้เป็นประโยชน์เลย

คุณิ สละทรัพย์เพื่อรักษาอวัยวะ สละอวัยวะเพื่อรักษาชีวิต สละชีวิตเพื่อรักษาธรรม แล้วเราสละอะไร? สละความตระหนี่ถี่เหนียว สละความเห็นผิด สละความที่มันต้องการ สละที่มันเป็นกิเลสในหัวใจ เราได้สละบ้างไหม เราได้เปิดทางอะไรไว้บ้าง ที่ให้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเข้ามาરીือสัตว์ขนสัตว์ เข้ามาอ้อมชูเรานี้ มันเป็นการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำตัวให้เป็นการขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทำตัวให้เป็นการะธรรมและวินัย ทำตัวให้เป็นการะ ทำหัวใจให้เป็นการะ ถ้าทำหัวใจเป็นการะแล้วเอาธรรมมาจากไหน

แต่ถ้าเราไม่ขวางธรรม เราไม่ทำตัวเองให้เป็นการะ ไม่ให้หัวใจเป็นการะให้กับธรรมและวินัย เราจะเดินตามธรรมและวินัย เราจะมีเชื่อมีความศรัทธา มีความเชื่อความศรัทธา การประพฤติปฏิบัติของเรา ตรงใจนะ ถ้าใจมันตรงต่อธรรม ใจมันมีความคิดที่ตรงนะ ใจมันไม่คดเคี้ยว ไม่คดปลาย ถ้าใจคดปลาย ใจมันคดเคี้ยว ใจมันไม่เป็นธรรม

ถ้าใจเรามันเชื่อตรงกว่า มันมีความปกติของใจ ศีลก็ศีลที่เป็นปกติ สิ่งที่มีการประพฤติปฏิบัติ นี่ใจ เราไม่ทำให้เป็นการะกับธรรมวินัย ไม่เป็นการะกับเราเอง ถ้าหัวใจเราเป็นธรรมขึ้นมา มันจะเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา นี่มันเรื่องของกิเลสทั้งนั้นนะ กิเลสมันขวางธรรม กิเลสมันขวางเรา กิเลสมันขวางความเป็นไปในหัวใจ มันขวางเราให้เราเข้าไปไม่ถึงถึงจะความจริง

ถึงจะความจริงมันอยู่ที่ไหน? ถึงจะความจริงก็อยู่ที่ความรู้สึกนี้ใจ เวลามันพุ่งชาน เวลา มันทุกข์ คุณิ เพราะกิเลสมันข่มขี้ มันขอกใจอยู่ที่นี่ มันพุ่งชาน มันทำให้เราทุกข์ยาก สิ่งที่ถูกข่มขี้ ทุกข์มันเป็นเรื่องจริง ทุกข์เป็นความจริง ทุกข์เป็นความจริงนะ ทุกข์เป็นความจริงแล้วเราจะสู้กับทุกข์ไหมล่ะ ถ้าเราท้อแท้ เราไม่สู้กับความจริง เราจะแพ้มันตลอดไป แพ้ใคร? แพ้กิเลสนะ แพ้พญามารในหัวใจ สิ่งนี้มันเป็นพญามารแล้วมันข่มขี้เราอยู่

แล้วเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบธรรม ครูบาอาจารย์ของเรากราบธรรม แล้วเรากราบอะไร? เรากราบกิเลส เรายอมจำนนกับกิเลส ให้กิเลสมันจี้หวนนะ ให้ความพอใจของเรา ความพอใจ เราจะทำอะไรต้องเป็นความพอใจของเรา ต้องสะดวกสบายของเรา สิ่งที่ไม่สะดวกสบาย เวลาพระเราบวชขึ้นมาแล้วเราถือธุดงค์วัตร ถือศีลจะ ถือเนลัชชิก ฟืนทั้งนั้นนะ

ถ้าเราฝันกิเลส เราต้องฝันมัน เราต้องต่อสู้กับมัน ให้ทำตัวของเราเองไม่ให้เป็นการะ ให้มันอ่อนให้มันควรแก่การงาน จิตที่อ่อนจิตที่ควรแก่การงานมันก็เข้าถึงธรรม ถ้าเข้าถึงธรรม ธรรมอยู่ที่ไหนๆ เวลาครูบาอาจารย์ท่านแสวงหาธรรมอยู่ที่ไหน ธรรมมันอยู่ที่ไหนล่ะ ธรรมอยู่ในตัวพระไตรปิฎก ธรรมอยู่สภาพธรรม เวลาเราพูดถึงไป สิ่งนั้นเป็นธรรม สิ่งนี้เป็นธรรม ไปเห็นของเขามา ต้นไม้ที่สวยงามมาก มันเจริญงอกงาม มันเปลี่ยนแปลง มันเป็นธรรมๆ...มันเป็นธรรมข้างนอก

แต่เวลามันย้อนเข้ามา มันสลดสังเวชใจ เราคิด เราเห็นสิ่งต่างๆ เราใช้ปัญญาต่างๆ มันย้อนกลับมาเรา ย้อนกลับมาความรู้สึกเรา กิ่งไม้แต่ละกิ่ง ใบไม้แต่ละใบ ที่มันร่วงหล่นลงไป มันเป็นไปตามธรรมชาติของมัน แล้วความรู้สึกที่มันร่วงไปจากใจ ความคิดที่มันเกิดดับๆ ที่มันร่วงลงมาจากใจ แล้วตัวใจมันอยู่ไหน เห็นมันร่วงไหม? ไม่เห็นเลย เห็นแต่มันเป็นทุกข์ เห็นแต่มันเป็นเรา ความคิดแล้วคิดซ้ำคิดซาก

ใบไม้ที่มันหลุดออกไปจากขั้วมันร่วงหล่นลงไปแล้ว มันจะงอกออกมาใหม่มันก็ต้องเป็นฤดูกาลของเขานะ แต่ความคิดเดิม คิดซ้ำคิดซาก มันร่วงลงไปแล้วก็เกิดใหม่ ร่วงแล้วเกิดใหม่ ความคิดเก่าๆ ความคิดที่มันรู้สึกกระเทือนใจ มันก็คิดซ้ำคิดซาก แล้วมันร่วงไปแล้ว ร่วงไปแล้วทำไมมันติดอยู่กับความรู้สึก มันร่วงลงไปแล้วทำไมมันไม่ร่วงไปแล้วตกดินไป แล้วมันเนาเปื่อยไป แล้วมันต้องไม่ให้เข้ากับใจเราอีกล่ะ มันไม่มีปัญญาเทียบเคียงเลยหรือ ถ้าใช้ปัญญาเทียบเคียงขึ้นมา ความปกติของใจมันเกิดอย่างนี้ละ ธรรมอยู่ที่นี่

จะไปหาธรรม หาธรรมอยู่ที่ไหน เวลาไป สภาพธรรม ธรรม คือความสะเทือนใจ ธรรมสังเวช จิตมันปลงธรรมสังเวช มันสะเทือนหัวใจ ถ้ามันสะเทือนหัวใจมันสะเทือนกิเลส มันสะเทือนหัวใจ กิเลสมันก็ไม่มีช่องไต่ออก นี่ธรรมมันก็เจริญหนหนึ่ง เจริญหนหนึ่งมันก็มีความสุข เวลาธรรมสังเวช คุณี น้ำตาร่วงน้ำตาไหลเลยนะ เวลาจิตมันสงบขึ้นมา มันปลงธรรมสังเวช มันน่าสลดสังเวชมาก ยิ่งประพฤติปฏิบัติไป ทำไมเราไม่เข้าใจสิ่งนี้ ทำไมเราไม่รู้จักสิ่งนี้

คุณี เวลาเราอยู่กับโลกเขา เรามีความเห็นผิดอยู่กับโลกเขา แล้วเรามีความรู้สึกอันหนึ่งที่เห็นโทษของมัน ทำไมเราไม่มีความรู้สึกอย่างนี้ล่ะ ทำไมเราไม่พบครูบาอาจารย์ที่จะชี้แนะให้เราไปที่ดี เห็นไหม มันเรียกร้องไปทั้งหมดนะ เรียกร้องไปทั้งหมด เรียกร้องแต่ว่า ครูบาอาจารย์ต้องตอบสนองเรา ครูบาอาจารย์ต้องดูแลเรา

แล้ว “พ่อแม่ครูอาจารย์” นะ ท่านก็เลี้ยงเราอยู่แล้ว แต่เลี้ยงเรา วิธีการ วิธีการตั้งสอน วิธีการจะให้เข้าสู่ทาง พ่อแม่คนไหนไปตามใจลูกไปตามใจเด็กให้พอใจ มันเป็นไปได้ไหมล่ะ เพราะเด็กก็ความคิดของเขา ความคิดของเด็กมันก็คิดประสาเด็ก คิดประสาเด็กมันก็คิดไม่เป็น ประโยชน์กับตัวเอง คิดจะเอาสะดวกสบายแต่ต้นๆ แล้วมันจะไปทุกข์ที่ปลาย แต่ถ้าพ่อแม่ที่มี คุณธรรม พ่อแม่ที่เข้าใจจะฝืนๆ พยายามโอ้อโลมปฏิโลม ให้ลูกของเราขึ้นต้นให้ลำบาก ลำบากไว้ ก่อน ให้ศึกษา ให้มีหน้าที่การงาน ให้ประสบการณ์ต่างๆ แล้วพอปลายขึ้นมา มันเข้าใจ มันทัน โลก มันทันต่างๆ มันก็จะเป็นประโยชน์ขึ้นมา

นี่ก็เหมือนกัน ในการประพฤติปฏิบัติ ครูบาอาจารย์ท่านจะรู้เลยว่า ถ้าจิตมันไม่สงบอย่างนี้ แล้วหุบมือเปิบ อยากรจะได้ธรรมๆ กัน เดี่ยวพอจิตเสื่อมขึ้นมามันจะทุกข์มากกว่านี้ เริ่มต้นแต่การ กระทำมันทำได้แสนยาก เพราะการรักษาสมบัติ รักษาความสงบของใจเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก เพราะอะไร เพราะมันเป็นเรื่องของอริยทรัพย์ มันเป็นเรื่องทรัพย์ของภายใน

เราบวกเลขผิด เราเข้าธนาคารบางทีตัวเลขมันยังไม่ขึ้นเลย สิ่งที่เป็นวัตถุจับต้องกันอยู่นี้ บางทีมันจะมีความผิดพลาดเลย แล้วนี่เป็นความรู้สึกออกจากภายใน สติสัมปชัญญะมันจะมีแค่ ไหนมันถึงจะทำให้ความสงบของเรายั่งยืนได้ มันจะมีสติขนาดไหน มันจะปกครองดูแลความ สงบของใจให้ใจมันยั่งยืน ให้ยั่งยืนมีความสุขอยู่กับเราตลอดไป ความสุขตลอดไปนะ ถ้าจิตมันมี ความสงบตลอดไป นี่สมบัติจากภายใน

แล้วถ้าเราไม่มีความละเอียดอ่อน เราจะหุบมือเปิบ เราจะเอาแต่ความมั่งง่ายของเรา เราจะ ทำความสะดวกของเรา นั่นมันเป็นธรรมใหม่ คำว่า “มั่งง่าย” มันเป็นธรรมใหม่ล่ะ คำว่า “มั่งง่าย” มันก็เลสทั้งนั้น ความมั่งง่าย ความสับปลับ ความไม่เอาไหน มันจะเป็นคุณธรรมขึ้นมาได้อย่างไร ความละเอียดอ่อนต่างหาก ความเพ่งพินิจ ความรอบคอบ สิ่งนี้มันถึงเป็นธรรมขึ้นมา

ถ้าเป็นธรรมขึ้นมา ธรรมสิ่งต่างๆ ก็เลสมันก็ออกมาไม่ได้ ก็เลสมันก็ไม่มีโอกาสที่มันจะ แสดงตัวออกมา สิ่งที่ไม่แสดงตัวออกมา นี่เราไม่ทำตัวเป็นภาระกับธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมและวินัยที่จะรื้อสัตว์ชนสัตว์ รื้อสัตว์ชนสัตว์ ก็รื้อสัตว์ค่านี้นะ เราก็รื้อสัตว์ ชนสัตว์เราก็คิดแบบโลกๆ รื้อสัตว์ชนสัตว์ก็เอารถมาชนเอาสิ คูสิ คูเขาชนสัตว์ไปโรงฆ่าสัตว์ เขาก็ ชนไปอย่างนั้น รื้อสัตว์ชนสัตว์อย่างนั้นหรือ คำว่า “รื้อสัตว์ชนสัตว์” ไอนั้นมันรื้อซาก มันรื้อซาก

ของสัตว์ไม่ใช่หรือหัวใจของสัตว์ หรือหัวใจคือหรือความสุขความทุกข์ของเรา ความสุขความทุกข์ของเราในหัวใจ สิ่งที่เป็นความสุขความทุกข์มันหรือขึ้นมาอย่างนี้

สิ่งที่มีชีวิต คุณิตี ครอบงำครูบาอาจารย์ที่มีคุณธรรมในหัวใจ นี้ธรรมที่มีชีวิต ธรรมที่มีความรู้สึก ธรรมที่สื่อความหมายได้ สภาวะธรรมเป็นอย่างไร สมาธิเป็นอย่างไร ปัญญาต้องเป็นอย่างไร สติเกิดจากจิต ไม่ใช่ตัวจิต แล้วสติเกิดอย่างไร แล้วสติเกิดขึ้นมา สติมันจับขึ้นมา ถ้าสติพร้อมจิตสงบได้อย่างไร จิตมันมีสถานะของมันนะ จิตโดยธรรมชาติของมัน มันแต่ถ่ายโดยธรรมชาติอย่างนี้ จิตนี้เป็นธรรมชาติแต่ถ่ายสภาวะของเขา แล้วสภาวะอย่างนี้มันคืนกลับมาอย่างนี้ มันไม่เคยบุบสลาย มันไม่เคยบุบสลายไม่เคยทำลายตัวมันเอง มันจะสถานะนี้ แล้วมันจะเกิดตายๆ สภาวะแบบนี้ ผู้ที่เห็น ผู้ที่เคารพธรรม ธรรมเป็นอย่างไรนี้ไง มันมหัศจรรย์ มหัศจรรย์ เพราะความเห็นของจิต จิตมันเห็นสภาวะแบบนี้

แล้วผู้ที่กระทำ เห็นไหมสอนลูกศิษย์ลูกหา ลูกศิษย์ลูกหา การกระทำมันก็ต้องตั้งใจจากเรา มันจะอ่อนแอจนจะให้คนอุ้มประคองอย่างนั้น มันไม่ใช่เรื่องการปฏิบัติหรอก อย่างนี้มันเป็นเรื่องของโอ้อโลมปฏิโลมกัน โอ้อโลมปฏิโลมมันเป็นเรื่องของโลกๆ มันเป็นเรื่องของสิ่งที่ว่ามันเป็นเรื่องของมารยาสาไถ แต่ถ้าเราจริงจังของเราขึ้นมา จริงจังของเรา เราตั้งสติของเราขึ้นมา สิ่งของมันเป็นไป มันเป็นไป มันเป็นไปจากเรา เราตั้งสติเรารู้ของเราเอง จิตมันสงบเรารู้ของเราเอง มันไม่เป็นการะกับใคร ไม่เป็นการะกับธรรมวินัยนะ ไม่เป็นการะกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรารภหรือสัตว์ขนสัตว์ แต่สัตว์มันจะนอนให้เขาขนนอนให้เขาขน นอนจมมูตรจมคูถ จมขี้ ขี้โลก ขี้โกรธ ขี้หลง หลง หลงตัวเอง หลงความเป็นไปของความรู้สึกนั้น ว่าตัวเองมีความสำคัญ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องมาอุ้มเราไป แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมาอุ้มเราไปไหมละ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็อุ้มไปให้มาร ให้มารมันข่มขี้ ให้ได้เกิดได้ตายอยู่ในวัฏฏะนี้ไง เราต้องอุ้มของเราด้วยสติสัมปชัญญะนะ สติต้องอุ้มความรู้สึกของเราไว้ สิ่งที่เป็นความรู้สึกมันเป็นนามธรรม

สิ่งข้างนอก ปลอดภัยกันได้นะ คุณิตี คุณิตายตา คุณความโอ้อโลมปฏิโลมกัน ก็ปลอดภัยอย่างนั้นนะ ปลอดภัยอย่างนั้นก็ต้องตายไป ตายไปตามกิเลส เพราะมันเข้าไม่ถึงธรรม ถ้ามันเข้าถึงธรรม ใจมันเข้าถึงธรรม มันเห็นคุณค่าของธรรม เห็นคุณค่าของธรรม คุณค่าของธรรมมันอยู่ที่ไหน? อยู่ที่เรารสร้างขึ้นมาที่ อยู่ที่เรายู่ในธรรมวินัยนี้ อยู่ในสิ่งของมันเป็นประโยชน์กับเรา

ถ้าเป็นประโยชน์กับเรานี่ คืออาหารดี อาหารสิ่งที่เป็นประโยชน์เข้าไป กินเข้าไปร่างกายมัน ก็แข็งแรง ทำให้เราร่างกายแข็งแรง เราทำประโยชน์กับชีวิตของเราได้ ถ้าเป็นประโยชน์กับชีวิต เราได้ มันลืมตาอ้าปากได้ จิตถ้ามันลืมตาอ้าปากได้นะ มันมีหลักมีเกณฑ์ของมัน มันจะถนอม รักษา นะ คนเราเห็นประโยชน์เห็นโทษ มันจะถนอมรักษา ความเป็นไปของจิต ความเป็นไปของ อากาโรของจิต สิ่งต่างๆ มันละเอียดอ่อนเข้าไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป ถ้าเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป นี่ ใจ ธรรมเกิดอย่างนี้ ธรรมเกิดอย่างนี้ ถ้าธรรมมันเข้าถึงใจนะ

ธรรมนี้ถ้าเข้าถึงใจจะเคารพธรรมมาก จะบูชาธรรมมาก คุณิ คุณนาถบิณฑิกเศรษฐีเป็นพระ โสดาบัน ได้ฟังข่าว ฟังว่า ไปเยี่ยมญาติ ญาติบอก พุทฺโธเกิดแล้ว องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดแล้ว...ทนไม่ได้ นะ ทนไม่ได้เลย จะไปเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ได้เลย นี่เพราะ สร้างบุญญาธิการมา เสร็จแล้วไปฟังธรรมองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระโสดาบัน เป็นพระโสดาบันนะ นิมนต์องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไป สร้างวัด แล้วนิมนต์ไป

สุดท้ายแล้วนะ ลูกเห็นไหม ตัวเองสร้างมาขนาดนี้ สร้างสมบุญญาธิการมาขนาดนี้ แต่ลูก ไม่สนใจทางศาสนาเลย จ้าง จ้างให้ลูกชายไปฟังเทศน์ พอลูกชายไปฟังเทศน์ ขอให้ไปวัด ไปวัด เอะ ให้ไปวัด ไปทุกวัน จ้าง เอาเงินจ้างไป จ้างไปๆ อยากได้ตั้งค์ อยากได้เงินของพ่อ ไปวัด ไป แล้วกลับมาเปิดตั้งค์ๆ อ้าว อย่างนี้ต่อไป ไปถึงวัดแล้วนะ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เทศน์ ให้จำวันละคำสองคำ...นี่ร้อยสัตว์ขนสัตว์ไว้ ร้อยสัตว์ขนสัตว์เพราะอะไร

เพราะไปเฉยๆ ก็ไป แต่พอฟัง พอฟังขึ้นมา คนมันมีสติมันมีความรู้สึก จิตมันมีความรู้สึก พอองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศน์ว่า การ มันแทงใจๆ เป็นพระโสดาบันเหมือนกัน พอ เป็นพระโสดาบัน ทุกวันถ้าไปวัดกลับมาแล้วต้องมาเบิกค่าจ้างไปฟังเทศน์ พอธรรมมันเข้าถึงใจ เห็นไหม อาย อายพ่อมาก อนาคตบิณฑิกเศรษฐีนะ อ้าว วันนี้ลูกทำไมไม่เอาตั้งค์ รอจะให้ตั้งค์ไฉน

ถ้าธรรมเข้าถึงใจนะ คุณค่าของธรรม คำว่าตั้งค์ก็ส่วนตั้งค์นะ เงินใครก็เป็นส่วนของเงิน แต่ความละอาย ความรู้สึกละอาย โอ๊ย! พ่อเลี้ยงมานะ เลี้ยงร่างกายเรามา เกิดมาพอกล่อมเกลี้ยง เลี้ยงมา ทั้งชีวิตพ่อเลี้ยงมา คุณิ สมบัติพิสดานก็ของพ่อทั้งนั้น เจริญเติบโตมาในครอบครัว นี่เรื่อง ของโลกๆ นะ แล้วเรายังโง่งเง่าเต่าตุ่น คิดว่าสิ่งนี้เป็นสังฆกรรม สิ่งนี้เป็นคุณ เราเกิดมาแล้วเรามี อำนาจวาสนา เรามีศักดิ์ศรี เห็นไหม ไม่ยอมฟังใจ เวลาจ้างไปๆ พอจ้างไป นี่เสียงธรรม เสียง เทศน์ เทศน์ว่า การขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแทงเข้าไปในหัวใจ พอแทงเข้าไปใน

หัวใจ มันสะท้อนถึงหัวใจ แล้วหัวใจมันพลิกเกมขึ้นมา เป็นพระโศดาบันขึ้นมา มันมีความละเอียด ละเอียดว่าคุณค่าของธรรมะมันเหนือ มันเหนือแก้วแหวนเงินทอง เหนือสมบัติพัสถานใดๆ ทั้งสิ้น มันมีความละเอียด พอละเอียดแล้วก็ไม่ใช่เอาตั้งค์

สิ่งที่ไม่ใช่เอาตั้งค์ ธรรมที่ได้มา กราบ กราบพ้อมาก ซึ่งคุณของพ้อมาก ชีวิตนี้เกิดมาก็พ้อ ให้เกิด ชีวิตทางธรรมเกิดมาก็พ้อจ้างให้เกิด ประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าธรรมมันเข้าถึงใจเรา สิ่งต่างๆ มันเป็นเรื่องรองๆ นะ ปัจจัยเครื่องอาศัย เราจะเห็นคุณธรรม เห็นศีล สมาธิ ปัญญาเป็นเรื่อง สำคัญ เห็นทางจงกรม เห็นการนั่งสมาธิ เห็นการฝึกฝนในหัวใจมันเป็นความสำคัญ มันเป็น ความสำคัญขึ้นมา แล้วอย่างอื่นมันจะมีคุณค่าไปกว่าใจได้อย่างไร ความสำคัญของเรา ความเห็น คุณของเรา เราจะถนอมรักษาสิ่งที่มันเป็นคุณ สิ่งใดที่ไม่เป็นคุณ เราจะไปถนอมรักษาอย่างไร เรา จะทำทำไม

แต่เดี๋ยวนี้ถ้ามันเป็นคฤหัสถ์ เราไปทางโลกเขา ในสัมมาอาชีวะเราก็ทำประกอบ สัมมาอาชีวะไป ใอันนี้มันเป็นการเกิดมาแล้ว เราเกิดมาแล้ว เรามีอาชีพ เราทำประโยชน์ของเรา ประโยชน์ในการดำรงชีวิตเพื่อประพฤติปฏิบัติ ไม่ได้ดำรงชีวิตเพื่อชีวิตใจ ดำรงชีวิตเพื่อชีวิตมัน หายใจทิ้งเปล่าๆ นะ เพราะชีวิตนี้มีการพลัดพรากเป็นที่สุด ไม่ช้านานวันเราจะต้องไปตามทาง กรรมนี้แน่นอน เราต้องไปตามนี้ สิ่งที่เป็นอย่างนี้

แต่ขณะนี้ปัจจุบันเราจะไปเพื่ออะไร จะไปถึงที่สุด หรือไปแล้วจะไม่กลับมาอีก หรือจะไป แล้วจะต้องกลับ หรือจะเวียนว่ายตายเกิด หรือจะไปในทางที่ดี ชีวิตนี้การประพฤติปฏิบัติ ชีวิตนี้ สิ่งที่เราแสวงหามา แสวงหามาเพื่อชีวิต แล้วชีวิตถ้าได้ประพฤติปฏิบัติ คุณค่ามันอยู่ที่นี้ คุณค่ามัน อยู่ที่นี้

เพราะคุณค่า...มองในโลกๆ มองโดยโลกมันก็มองปัจจัยเครื่องอาศัย ถ้ามองโดยธรรมตี มองโดยธรรม โอกาสนะ โอกาสเห็นใหม่ คุณดี คุณอย่างลูกชายอนาถะมันมีความละเอียด มันมี ความรู้สึก ทั้งๆ ที่ก็ให้ สิทธิให้ เอาอะไรก็ได้ ทำอะไรก็ได้ แต่ความละเอียดอันนี้มันสำคัญนะ ความละเอียด นี้ธรรมมันอยู่ที่นี้ ธรรมมันอยู่ที่ใจ ธรรมมันเข้าถึงใจแล้ว ใจมันพลิกไปแล้วใจมันทำ สิ่งอื่นไม่ได้ ทำสิ่งอื่นไม่ได้หรอก สัตว์พตปรามาส พระโศดาบันไง สักกายทิฐฐิความเห็นผิด ความเห็นผิดในทิฐฐิในกายมันไม่มี วิจิกิจฉา ความสงสัยมันไม่มี ความสงสัยวิจิกิจฉา สัตว์พตป ปรามาส ความลุ่มคลำ มันจะไปลุ่มไปคลำได้อย่างไร มันจะไม่ลุ่มคลำ

สิ่งที่รูปคลำแล้วนี่คืออะไร แล้วมันอยู่ที่ไหน?

ถ้ามันอยู่ในตำรา อยู่ในตำรา อยู่ในพระไตรปิฎกมันก็ว่า พระโศดบันละสังโยชนี่ได้ ๓ ตัว สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา สีลัพพตปรามาส แล้วชื่อของมัน แล้วตัวของมันละ ละสักกายทิฏฐิ ทิฏฐิ เป็นอย่างไร? ทิฏฐิ ทิฏฐิเต็มหัว ทิฏฐิประพตปิปฏิบัติ ฉันรู้ๆ นี่ทิฏฐิเต็มหัว

แต่ถ้าเป็นสัมมาทิฏฐิละ ทิฏฐิของพระโศดบัน ทิฏฐิที่ความถูกต้อง ถ้าไม่มีทิฏฐิ ไม่มี จุดยืน เราจะเริ่มต้นจะเจริญเติบโตขึ้นไปเป็นพระสกิทาคามี เป็นพระอนาคามี จะเติบโตเป็นถึง พระอรหันต์ได้อย่างไร มันมีการก้าวเดินของมัน การก้าวเดินระหว่างมรรคญาณ มรรคญาณที่การ ก้าวเดิน มีความเข้มแข็ง ความเข้มแข็งของใจนะ ถ้าใจอ่อนแอ

ธรรมเป็นความจริง ธรรมะนี่เป็นความจริงนะ คุณติ อริยสัจ สัจจะ สัจจะ อริยสัจจะ แล้วองค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากราบสัจจะความจริงอันนี้ แล้วสัจจะความจริงอันนี้มีอยู่โดยดั้งเดิม คุณติ คุณแร่ธาตุต่างๆ ในโลกนี้ คุณติ เขาแสวงหามา เขาค้นคว้ามา ให้มาเป็นประโยชน์กับสังคม แล้วสิ่ง ที่เป็นแร่ธาตุ นี่เป็นแร่ธาตุนะ เป็นวัตถุนะ สิ่งที่เป็นนามธรรม ความรู้สึกที่สุขหรือที่ทุกข์ เวลาสุข หรือทุกข์ คุณติ เวลาเกิดภัย วาตภัยต่างๆ มีแต่ความเศร้า โศกเสียใจ โหยหวนเลยนะ สิ่งนั้นเป็นความ ทุกข์มาก สงสารมาก มีความเป็นไป

ความรู้สึกอันนี้ ความรู้สึกเป็นความร่วมมือกันใจ สิ่งที่เป็นความร่วมมือกันนี้ นี่ความรู้สึกร่วมกัน นะ ความรู้สึกร่วมกัน ความรู้สึกอันนี้มันสัมผัสกับอะไร? สัมผัสกับสัจจะความจริง แล้วสัจจะ ความจริงมันอยู่ที่ไหนๆ ธรรมะอยู่ที่ไหนๆ พุทโธไป พุทโธหาธรรมะที่ไหน สมาธิมันอยู่ที่ไหน

สมาธิมันอยู่ในพระไตรปิฎก สมาธิอยู่ในตู้ธรรม ก็ไปเปิดตู้ธรรมกัน ไปอ่านศึกษากัน ไป ค้นคว้ากัน...นั่นมันเป็นชื่อ มันเป็นแผนที่

สมาธิธรรมก็เข้ามานี่ ผู้อ่านก็อ่านมาเพื่อหัวใจ ผู้ประพตปิปฏิบัติ ปฏิบัติก็อยู่ที่ใจ ปัญญา เกิดขึ้นมาก็เกิดขึ้นมาจากใจ ใจมันย้อนกลับมาๆ นี่ธรรมเข้าถึงใจอย่างนี้ ถ้าธรรมเข้าถึงใจมันเป็น ธรรมแท้ๆ เพราะภาชนะของธรรม ภาชนะความรู้สึก ความรู้สึกอันนี้มันเข้าถึงธรรม แล้วเข้าถึง ธรรม

แล้วเวลารสของธรรมมันคงที่ขนาดไหนนะ คุณติ ส่วนของสภาวะธรรมมันคงที่ พระโศดาบัน อฐานะที่ไม่เสื่อมจากพระโศดาบัน พระอริยบุคคลแต่ละชั้นตอน ไม่มีการเสื่อมจากฐานะของที่เป็นอริยบุคคลชั้นตอนนั้น

แต่ชีวิตติ ชีวิตขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๘๐ ปี องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว หลวงปู่มั่น ๘๐ ปีเหมือนกัน ครูบาอาจารย์ของเรามีชีวิตอยู่ ขณะที่มีชีวิตอยู่ มันมีโอกาส มันมีโอกาส มีการสื่อสารเห็นใหม่ การสื่อสาร เราจะไปค้นคว้าเองหรือ เราจะไปค้นคว้าพระไตรปิฎก แล้วเราก็มานำพิกหน้าแล้ว หน้าหนึ่งหน้าอีก หน้านี้ว่าอย่างนี้ หน้านั้นก็ว่าอย่างนั้น พระไตรปิฎกข้อนี้ก็ว่าอย่างนี้ ความรู้สึกเราก็ออย่างนั้น เราค้นคว้าเองอย่างนั้น

ค้นคว้าอะไร? ค้นคว้าพระไตรปิฎก มันเป็นการชี้เข้ามาถึงหัวใจ สิ่งที่เป็นเข็มทิศเครื่องดำเนินชี้เข้ามาในใจ มันเป็นกิริยาของธรรม มันเป็นแผนที่เครื่องดำเนินที่เข้าไปถึงความรู้สึกอันนี้ แล้วความรู้สึกนี้มันก็มีกิเลสอยู่ พอมีกิเลสอยู่มันก็มีตัวตนของมัน มันก็มีทิฏฐิ ทิฏฐิของกิเลสด้วย ไม่ใช่ทิฏฐิของธรรม ทิฏฐิของกิเลสมันมีความเห็นอย่างนั้น มันก็อ่านแล้วเข้าใจ ทั้งพระไตรปิฎกก็ชี้กลับเข้ามาในหัวใจ แต่หัวใจก็เศร้าหมอง หัวใจก็มีสิ่งที่กรงรังด้วยกิเลส มันก็ตีความออกไปอีกต่างหาก เราไปค้นคว้าเอง มันเป็นการยังค้นคว้ายังทำให้เราสับสนนะ

แต่ถ้าเราศึกษามาเป็นคติ ศึกษาเพื่อความรื่นเริงอาหาญ ศึกษาธรรมชาติขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมารื้อสัดว์ขนสัดว์ วางธรรมและวินัยไว้ แล้วเราจะประพฤติปฏิบัติ เราก็มองเข้าไปใจสิ่งใดเลย ศึกษาทางมาเป็นเครื่องดำเนินเพื่อเป็นแนวทาง พอแนวทางแล้วต้องวางไว้ แล้วต้องทำความเข้าใจของใจเข้ามาๆ ตั้งสติสัมปชัญญะขึ้นมา แล้วขึ้นมา นี่ความจริงมันเกิดที่นี้

อันนั้นมันเป็นทฤษฎี มันเป็นการชี้ทางเข้ามา เป็นเข็มทิศเครื่องดำเนิน แต่ความจริงมันเกิดจากความรู้สึก ความรู้สึกนี้เป็นสมาธิหรือไม่เป็นสมาธิ ถ้าไม่เป็นสมาธิ จิตมันสงบอย่างไร ถ้ามันจิตสงบอย่างไร ความคิดออกไป คุณติ ปฏิบัติมา ๕ ปี ๑๐ ปี ปฏิบัติมาจนชั่วชีวิต ปฏิบัติมา

คุณติ คุณการประพฤติปฏิบัติในลัทธิต่างๆ คุณติ คุณเวลาพระ เช่น พระเทวทัตอย่างนี้ อย่างในสมัยพุทธกาล พระที่ประพฤติปฏิบัติแล้วออกไปทางโลก ออกไปแสวงหาลาภ แสวงหาต่างๆ นัฟพัคคีย์ พระนัฟพัคคีย์ในสมัยพุทธกาล นัฟพัคคีย์เห็นใหม่ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า บัญญัติสิ่งใดจะต้องมีข้อโต้แย้ง โต้แย้งตลอด พระนัฟพัคคีย์ทำคามผิดไว้ต่างๆ เป็นต้นบัญญัติ

ต้นบัญญัติในการที่บัญญัติธรรมวินัย วินัยที่ไม่ให้พระออกนอกกลุ่มนอทาง พระปฏิบัติปฏิบัติกัน
อย่างนั้นหรือ ปฏิบัติให้มันถูกต้อง ถูกทางอย่างนั้นหรือ ใหม่ๆ ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ก็อยู่นะ

ขณะที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพราะคิด ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็น
ผู้ที่บัญญัติเอง ว่าห้ามทำ ห้ามทำ ห้ามทำ ถึงมีมหาประเทศ ๔ สิ่งใดที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัม
พุทธเจ้าบัญญัติแล้ว สิ่งนั้นถือว่าเป็นบัญญัติ สิ่งที่ไม่ได้บัญญัติแต่เหมือนบัญญัติให้ถือว่า
บัญญัติ สิ่งใดที่เกิดขึ้นมาในโลกอนาคต องค์สัมมาสัมพุทธเจ้าบอกถ้าในโลกอนาคต สิ่งใดที่เกิด
ขึ้นมาไม่ได้บัญญัติคือยังไม่ได้บัญญัติไว้ แต่ถ้ามันเหมือนกันหรือว่ามันลงกันได้ ให้ถือว่าบัญญัติ
มหาประเทศ ๔ เอามาตัดสินในการตัดสินวินัยไง นี่ร้อยสัตว์ขนสัตว์

ถ้าเรามีความคิดอย่างนี้ มันมีความจงใจอย่างนี้ มีความตั้งใจอย่างนี้ เราเคารพธรรม ถ้าเรา
เคารพธรรมเท่ากับเคารพตัวเราเองนะ ถ้าเราไม่เคารพธรรมนะ เราไม่เห็นคุณค่าของเรา คุณค่าของ
เรานี้มันเป็นประโยชน์มาก คุณค่าของเราคือชีวิตนะ คุณค่าของเรา คำว่า “ของเรา” นี่คือความรู้สึก
ความรู้สึกอันนี้สำคัญมาก การเคลื่อนไหว การต่างๆ เราเคลื่อนไหว คุณค่า เราบริหารร่างกายให้ดี เรา
ดูแลร่างกายให้ดี เราจะเดินเห็นได้โดยปกติ เห็นไหม เราไม่ดูแลร่างกายของเราเลย ความรู้สึกของ
เรามันมีอยู่แต่ร่างกายเรามันจะป่วยไข้ แล้วมันจะไม่สมดุล นี่อยู่ที่การบริหาร อยู่ที่เราดูแล

แล้วดูแลร่างกายนะ แล้วถ้าเราดูแลจิตใจละ ดูแลจิตใจของเรา ถ้าจิตใจมันอ่อนไหว จิตใจที่
เราศึกษาไปแล้วมันมีความล่งเลงสงสัย สิ่งทีประพฤติปฏิบัติไป ปฏิบัติไปมันก็เข้าถึงกิเลสทั้งนั้น
เลย มีแต่ความสับสน มีแต่ความไม่เป็นไป นี่กิเลสเป็นใหญ่ ถ้ากิเลสเป็นใหญ่ขึ้นมา

มันมีอยู่แล้วไง แต่เราไม่เคยดูแลมัน เราไม่เคยค้นคว้ามัน ของสกปรกในบ้านเรามันมีอยู่
แล้ว เราคิดว่าเราทำแล้วๆ แต่เราไม่ได้ทำเลย แล้วมันสะสมนะ สิ่งที่เป็นของสกปรกมันเน่าเหม็น
เราเห็นๆ นะ แต่สิ่งนี้มันเป็นนามธรรม คุณค่า ความโลภ ความโกรธ ความหลง มันมีกลิ่นไหม มันมี
กลิ่นนะ กลิ่นในหัวใจของเรา แต่คนอื่นจะรู้อะไรกับเรา นี่เราไม่เคยเก็บ เราไม่เคยรักษาเลย เราไม่
เคยทำความสะอาดเลย สิ่งที่ไม่เคยทำความสะอาดมันก็ทับถมอยู่ที่ใจนี้ไง

สิ่งที่ทับถมอยู่ที่ใจ แล้วเราว่ามันสะอาดแล้ว สะอาดแล้ว สะอาดด้วยความดีใจ สะอาด
ด้วยความเห็นผิด แต่ในความเป็นจริงมันไม่ได้สะอาดเลย มันไม่เป็นอะไรเลย แล้วพอเอาไปศึกษา
ธรรม สิ่งทีสกปรก ของสกปรก ของเป็นสารพิษทั้งนั้นเลย แล้วเอาไปตักภาชนะ ไปตักอาหารกิน

ไปทำประโยชน์ขึ้นมา ลองภาวนาเราสกปรกนะ สิ่งที่เกิดมาเป็นมิจฉาทั้งนั้นเลย สมาธิคือมิจฉา สมาธิ ความเป็นไปมันเป็นไปหมด

คูสิ โจร มหาโจรมันปล้นกัน มันวางแผนปล้นกัน มันใช้สมาธิใหม่ มันต้องมีปัญญาของมันใหม่ มันวางแผนปล้นจนขนาดเข้าหน้าห้องเลยคิดว่าคิดได้อย่างไรลึกซึ้งขนาดนี้ มันเป็นสมาธิหรือเปล่าละ มันเป็นปัญญาใหม่ มันเป็นปัญญาใช้ใหม่ เพราะอะไร เพราะจิตใจมันสกปรก สิ่งของที่มันสกปรก สิ่งของที่มันเป็นสารพิษ สิ่งใดตกขึ้นมามันก็ขึ้นพิษ เป็นพิษทั้งนั้นเลย

แต่ถ้ามันเป็นความจริง เป็นพิษๆ คุณธรรมมองว่าเป็นพิษนะ แต่ของเขา เขาว่าเป็นประโยชน์ของเขา เขาหาประโยชน์ของเขา เขาทำประโยชน์เพื่อเขา เขาทำเพื่อเขา มันจะเป็นพิษอย่างไร เห็นไหม คูสิเลสมันเวลามันเห็นผิด มันเห็นผิดได้ขนาดนั้น เห็นผิดในการทำความคิดแล้วยังว่าเป็นความถูกต้อง

แล้วประพตปฏิบัติก็เหมือนกัน เวลามันเป็นมิจฉาขึ้นมา มิจฉาสมาธิ มิจฉาปัญญา ปัญญา มิจฉาหมด เห็นสิ่งใดก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม มันเป็นธรรมของเด็กๆ นะ เด็กเล่นขายของยังดีกว่านั้นเลย สภาวะที่เกิดขึ้นมาในหัวใจมันเป็นอาการของใจ สิ่งที่เป็นอาการของใจ นิमितเกิดขึ้นมา ความเห็นเกิดขึ้นมาในหัวใจ มันเป็นอาการทั้งนั้น แล้วก็ตื่นในอาการอันนั้น พออาการนั้นมันขึ้นมาในหัวใจ ก็ว่าสิ่งนี้เป็นธรรม สิ่งนั้นเป็นธรรม

มันเป็นธรรมขึ้นมา ทำไมสงสัย มันเป็นธรรมขึ้นมา ทำไมไม่มีผลขึ้นมา ไม่มีผลขึ้นมา ผลขึ้นมาคืออะไร? ผลขึ้นมาคือสังโยชน์ขาดอย่างไร มันปล่อย กิเลสขาดออกไปจากใจ มันตายต่อหน้าเราอย่างนี้ คูสิ กิเลสมันตายต่อหน้า เราพลิกศพมัน แล้วเอาอะไรไปพลิกมัน ถ้าไม่ได้พลิกศพเลย ไม่มีใครเจ็บช้ำน้ำใจเลย ไม่มีใครเป็นอะไรเลย แล้วกิเลสมันตาย ตายอย่างไร มันจีหัวอยู่อย่างนี้ มันเหยียบย่ำอยู่อย่างนี้ ยังว่ากิเลสมันตายอีกหรือ

ในการประพตปฏิบัติผิด ถ้าปฏิบัติเป็นมิจฉานะ ถ้าปฏิบัติเป็นสัมมา สัมมาเราก็ต้องเห็นคุณธรรม ธรรมและวินัยที่เรารู้สัตว์ขันธ์สัตว์ ถ้าเราเชื่อสัตย์กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เชื่อสัตย์กับธรรมและวินัย ธรรมและวินัยเป็นศาสดาของเธอ เวลาพระอานนท์ถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่า ถ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้วจะให้ฟังใคร? “ธรรมและวินัยนี่จะเป็นศาสดาของเธอ”

เป็นศาสนานะ เป็นองค์แทนศาสดา เป็นองค์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยายามสร้างสมบุญญาธิการมา พยายามค้นคว้าเข้ามา ค้นคว้าเข้ามา เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้ววางธรรมและวินัยนี้ไว้ วางธรรมไว้เป็นตัวแทน เป็นตัวแทน ถ้าเป็นตัวแทน เราก็อาศัยตัวแทนนี้หรือเราๆ มันจะรู้เราเพราะอะไร เพราะเรามีโอกาสนะ ถ้าเราไม่รู้เราเลย เราจะนอนจมให้มันเป็นไป มันไม่ใช่การอ่อนวอน มันไม่ใช่อาหารที่เราจะสั่งมาได้ อาหารต่างๆ โลกนี้เขาสั่งกัน เขาช่วยเหลือเจือจานกัน มันเป็นไปได้นะ

แต่หัวใจ หัวใจ กิเลสมันอยู่ข้างใน คุณติ ขนาดว่าเป็นนามธรรม ผ่า ผ่าตัดลงไป ค้นคว้าขนาดไหน มันยังเห็นไหม เห็นสิ่งใด เห็นความรู้สึกตรงไหน ความรู้สึกเราจะไม่เห็นมันเลย เราจะไม่เห็นความรู้สึกจากภายในเลย สิ่งนี้มันเป็นจากภายใน ถ้ามันเป็นจากภายใน มันก็ต้องสิ่งที่เป็นนามธรรม สมาธิก็เป็นจากความรู้สึก ถ้าเป็นสมาธิขึ้นมา จิตมันเป็นสมาธิขึ้นมา จิตมันเป็นสมาธิขึ้นมา มันก็มีความสุขขึ้นมา ความสุขขึ้นมา นี่มันคงที่ คงที่เพราะจิตตั้งมั่น จิตตั้งมั่น จิตมันค้นคว้าขึ้นมา จิตมันก็วนกลับมา

สิ่งที่เราจะเอาอาวูฐ ธรรมาวูฐ นี่เป็นธรรม สภาวะธรรม ธรรมและวินัย ธรรมและวินัยที่ว่า อริยสัจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค มรรคมันเป็นอย่างไร แล้วเราไม่มีเครื่องมือเลย เราไม่มีอะไรเลย คุณติ เราจะเดินทางกัน เรายังมีพาหนะเดินทางเลย แล้วเราจะเดินทางข้ามภพข้ามชาติ เราจะเดินทางเข้าไปถึงหัวใจ เราทวนกระแสเข้าไป ชำระความสะอาดของใจ แล้วใจมันสกปรกอยู่อย่างนี้ แล้วเราจะเอาอะไรไปชำระมัน สิ่งที่จะชำระมันก็ต้องนี่ไง ธรรมาวูฐไง อาวูฐที่เข้าไป อาวูฐที่เข้ามา สัตติ สมาธิ ปัญญา แล้วอะไรเป็นสัตติ อะไรเป็นสมาธิ อะไรเป็นปัญญา

ถ้าไม่เคยเห็นไม่เคยทำ มันทำได้อย่างไร ไม่เคยเห็นไม่เคยทำ มันก็ 모르 เขาให้มีคนนะ เอา มีด เอาอาวูฐ เอามีดเอาไว้ทำครัว เอาไว้ทำอาหารเอาไว้กิน มันก็เอามีดทำลายมันซะ เชือดคอกแล้ว เชือดคอกอีก มันตายแล้วตายซาก มันยังว่ามันไม่ตายนะ เพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันเป็นนามธรรม มันทำลายตัวเอง มันทำลายตัวเองแล้วทำลายตัวเองเล่า เพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันเป็นมิจฉา ถ้ามันเป็นสัมมา มันก็เป็นประโยชน์กับเรา สิ่งที่เขาเอาไว้ทำมาหากิน ทำมาหากินแล้วไว้เป็นประโยชน์ เห็นไหม มรรคญาณ สติสัมปชัญญะต่างๆ จับมันเข้ามา จับความรู้สึกเข้ามา พลิกแพลงดู สิ่งต่างๆ ที่หัวใจมันไปเกาะเกี่ยว มันไปติดอะไร

กิเลสนี้ทำไมมันร้ายนัก ทำไมกิเลสมันอยู่ในหัวใจ มันเหยียบย่ำเราเหลือเกินนะ สิ่งนั้นเข้าไปเห็นผิด สิ่งนี้ก็เห็นผิด แล้วเขาว่าตัวเองก็เป็นใหญ่ๆ เป็นใหญ่ขึ้นมา แล้วมันเป็นใหญ่แล้วมันมีความสุขใหม่ ไม่มีความสุขเลย คนที่เขาเป็นหลักเป็นใหญ่ขึ้นมา เขามีบารมี เขามีคนนับหน้าถือตา เพราะมันเป็นธรรมนะ เขาเป็นคนดี เขาเป็นคนเป็นธรรม บางคนก็เชื่อถือ คนก็คอยเห็นด้วย ไอ้เนี่ยมันเป็นกิเลส มันเหยียบย่ำ มันจะให้ธรรมยอมรับ มันเป็นไปไม่ได้หรอก มันเป็นเรื่องที่สกปรก แล้วมันจะให้สิ่งที่สะอาดไปยอมรับมัน มันเป็นไปได้อย่างไร

ถ้ามันเป็นไปไม่ได้ เป็นไปไม่ได้ มันก็ต้องหาสิ่งที่เป็นไปได้สิ สิ่งที่เป็นไปได้ก็ตั้งสติให้ดี สิ ทำมัน ทำความสะอาดมัน สิ่งที่ว่าสกปรกทำให้มันสะอาดขึ้นมา สิ่งที่สะอาด ภาชนะที่สะอาด แล้วมันบรรจุอาหารอะไรมันก็เป็นของสะอาด ยิ่งสะอาด อาหารนี้เป็นธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามันยิ่งสะอาดเข้าไปใหญ่เลย เพราะสิ่งนี้มันคุณธรรม ธรรมที่เลิศเลอ นี่วิมุติธรรม วิมุติธรรมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้สัมผัสแล้ว ได้เสวยวิมุติสุขแล้ว แล้ววางธรรมอันนี้ไว้ให้เราก้าวเดิน กราบแล้วกราบเล่าเคารพบูชามหาศาล ครูบาอาจารย์กราบแล้วกราบเล่าเคารพบูชามหาศาล เพราะสิ่งนี้มันเป็นประโยชน์มาก

แล้วห้วง ห้วงอาทรนะ หลวงปู่มั่นห้วงมาก เวลาภิกษุเข้าประพฤติปฏิบัติ พยายามจะให้มีช่องทางให้ได้ ให้มันมีข้อวัตรปฏิบัติติดหัวมันไป ถ้าไม่มีข้อวัตรปฏิบัติติดหัวมันไป มันจะเอาอาวุธอะไร จะเอาธรรมวินัยอะไรไปต่อสู้กับกิเลส มันจะเอาอะไรไปเป็นเครื่องมือว่าสิ่งนี้เป็นกิเลส สิ่งนี้เป็นธรรม ถ้ามันไม่มีอาวุธอะไรเลย มันไม่มีสิ่งใดที่เปรียบเทียบเลย

แต่ถ้ามันมีสิ่งใดเป็นจรตนิสัย เป็นอาวุธของมันไป สิ่งของมันเกิดขึ้นมามันรู้ รู้ผิดรู้ถูก รู้ผิดรู้ถูก เพียงแต่ว่ารู้ผิดรู้ถูกแล้วยอมรับใหม่ ถ้ารู้ผิดรู้ถูกแล้วยอมรับ มันยอมรับสิ่งที่เป็นความผิด มันไม่ควรทำ สิ่งที่เป็นความถูกมันจะควรทำ แต่มันไม่ยอมรับ ผิดหรือถูกก็ไม่รู้ สิ่งผิดมันก็คือทำไปอย่างนั้น นี่กิเลสมันคือด้านอย่างนี้ เวลากิเลสมันคือด้านขึ้นมาในหัวใจมันไม่ฟังใครเลย มันไม่ฟังใครเลย มันจะว่าสิ่งนี้เป็นธรรม มันอ้างอิงตลอดไป สิ่งนี้กิเลสมันเป็นใหญ่

“ให้มีข้อวัตรติดหัวมันไป” ทั้งๆ ที่ให้อาวุธไปเพื่อจะชำระกิเลสนะ มันยังเอาอาวุธเข้าไปทำลายตัวเอง ทำลายตัวเอง เพราะสิ่งที่ว่า สิ่งที่คุณครูบาอาจารย์ท่านแสวงหามา สิ่งที่คุณครูบาอาจารย์ท่านแสวงหามาเพราะอะไร เพราะสิ่งนี้มันเป็นอาวุธของท่าน ท่านได้เคยทำลายกิเลสมาแล้ว ท่านอยู่ป่าอยู่เขามา ท่านประพฤติปฏิบัติขึ้นมา สิ่งนี้ อาวุธอย่างนี้ได้ฆ่ากิเลสของคุณครูบาอาจารย์ ฆ่าตายกลางหัวใจ ฆ่าๆๆ

มาแล้ว แล้วท่านก็เอาประสบการณ์ของท่าน เอาสิ่งที่เป็นในหัวใจๆ ของท่าน ยื่นอาวุธให้เรา เรา กลับรับไม่ได้

ถ้ารับได้ก็รับเข้ามาทำลายเราเอง ให้ทำลายกิเลสไม่ให้ทำลายหัวเอ็ง อาวุธนี้ให้เอ็งทำลาย กิเลสนะ ให้ประพฤติปฏิบัตินะ เพื่อให้กิเลสมันหงอ ให้มันยอมจำนนกับธรรมของเรา ถ้ามีธรรม ของเรา เราเป็นผู้ชนะขึ้นมาพอดี เหนื่อยหอบนะ สร้างคุณงามความดี สร้างคุณงามในหัวใจขึ้นมา กว่ากิเลสมันจะยอมรับ มันยอมรับขึ้นมาขนาดไหน เราสร้างความดีจนกว่ามันเห็นว่าดี เห็นว่าดี พอเห็นว่าดีมันก็ยอมธรรม พอยอมธรรมขึ้นมามันก็อยู่ในอำนาจของธรรม

รู้สัตว์ชนสัตว์ ธรรมวินัยมันจะรู้หัวใจดวงนี้ รู้หัวใจของเราให้พ้นให้ได้ ถ้าพ้นให้ได้ มันเข้าถึงธรรม ถ้าธรรมเข้าถึงใจมันจะมีความละเอียดหมด มันมีหิริ มีโอตตปปะ มันมีความรู้สึก ในหัวใจ หัวใจนี้มันละเอียด เรามีแต่ความละเอียดในใจ เราทำอะไรเราทำไม่ได้ แล้วจะไปทำ ความผิดข้างนอก มันเป็นได้อย่างไร มันมีความละเอียดอยู่ข้างใน มันสะอาดจากข้างใน แต่นี้ถ้ามัน สะอาดโดยอ้อม มันโศโครจากข้างใน มันทำอย่างนั้นไม่ได้หรอก อะไรเข้ามาที่สะสมเข้าไป อะไรก็สะสมเข้าไป ความโลภมันไม่เคยพอนะ หามาขนาดไหนมันก็ท่วมหัวมันอยู่อย่างนั้นนะ ความโลภ

แต่ถ้ามันเป็นหน้าที่การงาน มันเป็นหน้าที่ สิ่งที่เป็นหน้าที่ไม่ใช่ความโลภ หน้าที่ปัจจัย เครื่องอาศัยไม่ใช่ความโลภหรอก เราใช้ประโยชน์ของเขาไป แต่มันเป็นความเป็นไปของเรา แต่ ถ้าเป็นความโลภมันไม่ได้ตั้งใจ มันก็ทุกข์ร้อนในหัวใจ สิ่งของมันเกิดขึ้นมาจากหัวใจของแต่ละ บุคคล กรรมของคนสร้างมาอย่างไรสร้างมาอย่างนั้นนะ แล้วทางประพฤติปฏิบัติก็เหมือนกัน สิ่ง ที่เราทำนะ มีครูมีอาจารย์นี้สำคัญมาก ให้สละ สละความเห็นผิด สละในอารมณ์ความรู้สึก อารมณ์ อย่าเพิ่งไปกินมัน อารมณ์ความรู้สึก ยิ่งคิดนะ คิดเราถูก ทำอย่างนี้ยิ่งดี...มันยิ่งคิดยิ่งย่ำยิ่งทำขึ้นไป มันจะฝังไปในหัวใจเลย แล้วฝังไปในหัวใจ ทิฏฐิมานะมันจะเกิด หมั่นคิดหมั่นทำมันย่ำลงที่ใจ

ถ้าหมั่นคิดมันทำ อารมณ์อย่าไปเสียดายอาลัยอาวรณ เอามาใคร่ครวญสิ เราคิดมาอย่างนี้ เราทำมาอย่างนี้ แล้วประโยชน์อะไรมากับหัวใจเรา มันเป็นเรื่องของโลกๆ คำว่า “โลกๆ” นะ ข้อมูลข่าวสารเดี๋ยวนี้เขาเก็บไว้ในอินเทอร์เน็ตต่างๆ มันมากมาย มากมายจนเป็นขยะ จนเขาจับกัน ไม่ได้นะ มันเป็นข้อมูลขยะ ไอ้กิเลสในหัวใจมันเป็นข้อมูลขยะ แล้วมันก็ว่าสิ่งนี้เป็นคุณประโยชน์

ขยะมันของทิ้ง แล้วความรู้สึกที่มันจับซ่อนในหัวใจ ที่มันเหยียบใจ มันเป็นข้อมูลขยะ มันเป็นข้อมูลของกิเลส กิเลสมันสร้างขึ้นมา มันเป็นกรรมใหม่ละ ถ้ามันเป็นกรรมนะมันต้องมีความร่มเย็นดี คุณดี คุณน้ำดี น้ำที่เป็นประโยชน์เห็นใหม่ คิมก็มีความสุข อาบใช้มันก็ร่มเย็น ไอ้ไม่ใช่ก็ได้ กินก็ไม่ได้ กินเข้าไปเป็นโรคเป็นภัยทันทีเลย แล้วยังเป็นประโยชน์อีกหรือ

ไม่เป็นประโยชน์ ถ้าไม่เห็นประโยชน์มันก็ไม่อ่อนกินอารมณ์ความรู้สึก มันก็ทิ้งๆ ลี ข้อมูลที่คิดขึ้นมา อย่าไปอาศัยอารมณ์กับมัน ความรู้สึกอันนี้ทิ้งมันให้ได้ ถ้าทิ้งมันให้ได้ เราทิ้งออกไป ยิ่งทิ้งยิ่งสะอาดนะ การประพฤติปฏิบัติ ยิ่งเสียดละ ยิ่งปล่อย ยิ่งทิ้งเท่าไร สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์กับเรา

ถ้าเรายังรู้ ยิ่งยึด ยิ่งมันนะ มันจะรู้อะไร สัญญาทั้งนั้น รู้ก็ลืม ฟันขึ้นมาเดี๋ยวก็จำ ต้องทบทวนๆ ทบทวน ทำไมต้องทบทวน แล้วมันเป็นสัจจะความจริงใหม่ มันเป็นอริยสัจมันจะเอาอะไรทบทวน กระทบเกิดอัตโนมัตติ สิ่งที่เป็นอัตโนมัตตินะ มันสัมผัส สัมผัสทันทีเป็นทันที สัมผัสเมื่อไหร่ออกเมื่อนั้นเลย นี่เป็นคุณธรรม

สิ่งที่เป็นกรรม อริยสัจมันเกิดที่ใจ มันเกิดที่ใจมันเป็นความจริง คุณดี คุณสิ่งที่มีมันลมหัดก็เพมันเป็นธรรมชาติของมัน มันก็เคลื่อนไหวไปกันหมดเลย นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่มีมันเป็นไปในหัวใจ มันกระทบมันจะเป็นอย่างนั้นนะ แต่ถ้ามันเป็นความจำ มันเป็นสิ่งที่ไม่เข้าถึงใจ กรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่กรรมกิเลส กิเลสมันจามา กิเลสมันจามาแล้วที่ว่าสิ่งนี้เป็นกรรม ถ้าเข้าไม่ถึงนะ มันเข้าไม่ถึง พอเข้าไม่ถึงมันเห็นประโยชน์ เห็นประโยชน์เพราะอะไร

เพราะประชาชนเขาศรัทธา คนอื่นเขาเห็นเป็นหินๆ เขาก็เชื่อถือ ก็เอาสิ่งนี้มาเป็นเครื่องมือหาโทษกับตัวใจ “สิ่งนี้เป็นกรรม สิ่งนี้เป็นกรรม” อ้างอิงไปหมด สิ่งอ้างอิงแล้วเป็นประโยชน์ใหม่ อ้างอิงแล้วมันเข้าถึงสัจจะความจริงใหม่? ไม่ถึงสัจจะความจริง แต่มันเข้าถึงความรู้สึกของเขา เพราะสิ่งที่มีมันเป็นโลกๆ มันเป็นสมมุติ สมมุติๆ มันเข้าหากัน กิเลสๆ มันเข้าหากัน กิเลสมันไปทางเดียวกัน มันก็ว่าเป็นประโยชน์ มันก็มาอ้างอิง มันก็เป็นโลกๆ ไป

แต่ถ้ามันเป็นกรรมขึ้นมาละ สิ่งต่างๆ มันเหนือโลก คำว่า “เหนือโลก” นี่นะ มันเหนือความรู้สึกเรา เหนือมากเพราะคาดหมายไม่ได้ ถ้าคาดหมายได้นะ ธรรมดา กรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคาดหมายไม่ได้ ธรรมดาเข้าถึงไม่ได้ แต่ปัญญาญาณโดยมรรคญาณ โดยอริยสัจเข้าถึงได้ เข้าถึงได้ ทำลายได้ ถ้าทำลายไม่ได้องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนเรา

ทำไม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยไว้ให้เราก้าวเดินทำไม ทำไมพ่อแม่ของเราจะสอนให้ลูกเหนื่อยฟรีๆ เหนือ ลูกเราเกิดมาทำงาน ทำไปเลยๆ แล้วทำไปแล้วมันไม่ได้ผลประโยชน์ มันเป็นไปได้ไหม? มันเป็นไปได้หรือไม่ได้ออก

นี่ก็เหมือนกัน องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางธรรมและวินัยไว้ให้เราประพฤติปฏิบัติ ตาม สิ่งนี้ แล้วมันยืนยันทันมา ๒,๐๐๐ กว่าปี แล้วไม่มีใครทำได้หรือ คุณหลวงปู่่มั่นสิ คุณรูปาอาจารย์ของเราสิ ท่านแสดงธรรมออกมา เรามีอะไรข้อโต้แย้งท่านได้ ถ้ามันเป็นความรู้สึกนะ เรานี้เราก็ศึกษากันมา เราก็มีปัญญาเหมือนกัน มันต้องมีข้อโต้แย้งได้ มันต้องมีจุดบอดนะ มันต้องมีเหตุมีผล มีช่องให้เราโต้แย้งได้ เพราะสิ่งที่มันเป็นสมมุติเนี่ยมัน ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ไปไม่ได้

แต่ถ้าเป็นอริยสัจ เป็นความจริง เป็นอริยสัจจะ สัจจะความจริง มันปรมาตมธรรมไง มันไม่มีข้อโต้แย้งหรืออก มันโต้แย้งไม่ได้ ถ้าโต้แย้งได้ก็เลสมันโต้แย้งก่อนแล้ว เพราะกิเลสมันอยู่กับเรากิเลสมันโต้แย้งเราอยู่แล้ว แล้วนี่เรามากิเลสมา จับคอมันฆ่ามันตายด้วยมรรคญาณ ด้วยปรมาตมธรรม ปรมาตมธรรมนี้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ๆ สิ่งนี้ ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ มรรคสามัคคีรวมตัวแล้วสมุจเฉทปหาน ขาดๆ ไป ขาดไปจากใจ สิ่งนี้มันโกหกกันไม่ได้ใหม่ ถ้ามันโกหกกันไม่ได้ มันก็ไม่น่าเป็นอริยสัจจะ เพราะมันเชื่อมได้

สิ่งใดที่เกิดขึ้นได้โดยสมมุติ มันเกิดแล้วมันก็ต้องเชื่อม สมาธิเกิดแล้วเชื่อม เจริญแล้วเชื่อมๆ ปัญญา ถ้าเป็นตทังคปหาน เจริญแล้วเชื่อมๆ แต่ถ้ามันเป็นมรรคญาณ มันรวมตัวสมุจเฉทปหานแล้วมันจะเชื่อมได้อย่างไร เพราะอะไร เพราะมันไม่มีภวาสวะ ไม่มีสถานที่ให้เชื่อม ของที่มันเหนือโลก สิ่งที่มีมันจับต้องได้ คุณสิ คุณอย่างเชื้อโรค สิ่งต่างๆ เห็นไหม กล้องจุลทรรศน์ต่างๆ เขายังสอดส่องได้ เขาหาให้ได้ สิ่งต่างๆ เขาหาให้ได้ แล้วนี่เหมือนกัน นี่มันเชื้อโรคในหัวใจมันไม่มีแล้วภวาสวะ สิ่งนี้มันเป็นนามธรรมที่มันไม่มีสถานที่อยู่ แล้วมันจะไปเชื่อมตรงไหน มันไม่มีจุดที่จะต้องเริ่มต้นและจุดที่เชื่อมไง

มันไม่มีจุดที่เริ่มต้นจุดเชื่อม เพราะมันทำลายเป็นภพเป็นชาติไป เป็นขั้นเป็นตอนไป โสคาบัน สกิทา อนาคา มันทำลายเป็นขั้นๆ ขึ้นไป แต่กว่าจะทำลายๆ เราต้องมีมุมนะ เราต้องเข้มแข็ง เราจะเข้มแข็งของเรา เราจะต่อสู้กับเรา ต่อสู้กับเรานะ เพราะเรานี้เกิดตายเกิดตาย ไม่ต้องไปต่อสู้กับใคร เรื่องของสังคม เรื่องของหมู่คณะ สิ่งที่มีหมู่คณะเห็นไหม คุณนี้เราสิ เท่ากันไหม นี้เรายังไม่เท่ากันเลย สิ่งที่มีความรู้สึกของคนก็ไม่เท่ากัน สิ่งที่มีความรู้สึก ความเป็นไปไม่เท่ากัน

สิ่งที่ไม่เท่ากัน เราเป็นหมู่เป็นคณะกัน สิ่งที่เป็นหมู่คณะเพื่ออะไร? เพื่อเป็นสัปปายะ เพื่อสัตว์หมู่สัตว์พวก ในเมื่อเราเป็นมนุษย์เราต้องอาศัยกัน ตั้งมาเป็นสงฆ์ สงฆ์เห็นใหม่ สงฆ์ทำงาน กิจกรรมของสงฆ์ สังฆกรรม วินัยกรรม สิ่งนี้เป็นเรื่องของสงฆ์ เรื่องของสงฆ์มันก็เป็นเรื่องของ การบริหาร การบริหารในวัดนั้นนะ วัดนั้นบริหารอย่างไร บริหารอย่างไรมันความพร้อมเพียงอย่างไร ถ้าความพร้อมเพียงอย่างนี้ ความรู้สึกของเราอย่างนี้ เวลาประพฤติปฏิบัติไปมันก็ราบรื่นๆ สิ่งเป็นความราบรื่น ราบรื่นจากภายนอก

ถ้าภายนอกไม่ราบรื่น ภายนอกมีความขัดแย้ง มันจะเอาเวลาไหนมาปฏิบัติ ในเมื่อมันมีความกระทบกระเทือน มันมีความเศร้าหมองเข้ามาในหัวใจ แต่ถ้ามันเป็นความราบรื่นจากภายนอก ความราบรื่นจากภายใน โอกาสที่จะประพฤติปฏิบัติมันก็เรียบง่ายขึ้นมา หัวใจ ในการประพฤติปฏิบัติ ถ้ามันมีกระทบกระเทือนขึ้นมา สิ่งที่จะกระทบกระเทือนขึ้นมา คุณติ คุณน้ำใจ เวลามันมีตะกอนอยู่ กระเพื่อมขึ้นมา ตะกอนมันจะขุ่นไปหมดเลย

หัวใจก็เหมือนกัน ถ้ามันมีกิเลสในหัวใจเห็นใหม่ มีความกระทบกระเทือนกันไป ขุ่น ตะกอนมันตรอมใจอยู่อย่างนั้น แล้วไปเดินจงกรมก็เดินจงกรมคอตก ทำดีขนาดนี้ ทำคุณงามความดีขนาดนี้ ทำไมมันมีความกระทบกระเทือนกันขนาดนี้...มันคิดไปมันวิตกวิจารณ์ไปตลอดนะ กิเลสให้ช่องมันไม่ได้นะ มันจีห้วนนะ จีห้วนแล้วมันทำลายเราตลอดไป เพราะอะไร เพราะเราประมาท เลินเล่อ เราจะมัวแต่ว่าส่งออกไปหาความเห็นหาความคิดของคนอื่น แต่มันไม่ส่งมาหาความเห็นผิดของเรา เพราะอะไร เพราะกิเลสของเรา ความชั่วของเรา ถ้าเราเห็นช่องความทุกข์ของเรา เราปิด

คุณติ ตะแกรงกันรั้ว ใส่อะไรไปมันก็หายหมดๆ เพราะมันไหลออกหมด ถ้าเราปิดมัน ปิดมันขึ้นมา เราจะใส่อะไรมันก็เป็นประโยชน์กับเรา “ใจรั้ว” ใจรั้วไม่เคยดู ไปดูแต่ของคนอื่น ของคนอื่นไม่ตีไปหมดเลย แต่ใจเรารั้วนี้ไม่เคยมองเลย ถ้าใจเรารั้วขึ้นมา ปิดมันด้วยศีลศีล ปิดมันเข้าไป ปะเข้าไป ปะไม่ให้เห็นรั้ว ถ้าปะไม่ให้เห็นรั้ว ความดีมันก็จะสะสมขึ้นมาในใจของเรา ถ้าความดีสะสมเข้ามาในใจของเรา เราก็ทำเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป กิเลสยังละเอียดยังเล็กลง ยิ่งเล็กลง ยิ่งเล็กลงยิ่งละเอียดยิ่งเก็บอะไรไม่ได้ในหัวใจเลย หัวใจจะทำอะไร

ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาจะ ศีล สมาธิ ปัญญา ถ้ามีโศคาปัตติมรรค จะมีสภิกทาคามรรค อนาคตคามรรคขึ้นไป อนาคตคามรรคมันต้องละเอียดกว่านี้อีก สติก็ต้องตั้งขึ้นไป จากสติเป็นมหาสติ ถ้าสติธรรมดา สติพื้นๆ เราปฏิบัติขึ้นมาเป็นสติขึ้นมา ฝึกฝนเข้าไป ฝึกฝนจนชำนาญขึ้นมา สติ

ขึ้นมา แล้วสติขึ้นมาจับกิเลสอย่างหยาบอย่างนี้ได้ เวลามันสมมุจเฉทปหานขาดไปแล้ว แล้วจะเอาสติเข้ามาที่จับกิเลสที่ละเอียดกว่านี้ เครื่องมืออย่างนี้ สติอย่างนี้มันจะจับไม่ได้ มันต้องเป็นมหาสติ

แล้วสติ มหาสติ มันต่างกันตรงไหน ถ้าเราไม่มีครูบาอาจารย์ สติ ก็คือสติ ความรู้สึก ก็คือความรู้สึก ความรู้สึกอย่างนี้ ความรู้สึก ตั้งสติอย่างนี้ นี่คือสมาธิอย่างนี้ แล้วก็ไปภาวนาอย่างนี้ ปัญญาที่ปัญญาเกิดแล้ว ก็ล้มแล้วล้มเล่า นี่ก็สติ นี่ก็ปัญญาแล้วไง ปัญญา สติปัญญาอย่างนี้มันมรรคหยาบๆ มรรคหยาบมันก็ฆ่ากิเลสได้หยาบๆ แล้วพอกิเลสมันละเอียดเข้าไป นี่มันถึงต้องปีนหน้าผา ต้องมีความตั้งใจมีความจงใจ ปีนขึ้นไปเพื่อจะต่อสู้กับกิเลส ปีนที่ไหน? ปีนในหัวใจ ปีนทวนกระแสเข้าไปในหัวใจไง เพราะกิเลสมันลึกลับซับซ้อนอยู่ในใจนี้ ไปหาที่อื่นไม่เจอนะ

ไปหาตามตำรับตำราก็มีแต่ชื่อ ไปหาครูบาอาจารย์ก็เป็นธรรมของท่าน ไปหาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ธรรมวินัยก็ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่หวังรู้สัตว์คน สัตว์ วาจา วาจาไว้ให้เราใช้ แล้วเราก็ใช้ไม่เป็น เขาให้อาหารไว้ให้ฆ่ากิเลส ค้นเอาอาหารมาทำลายตัวเอง นี่มันจับพลัดจับผลูนะ ถ้ากิเลสมันมือบอด จิตมันเสื่อม มันทำอะไรมันขัดข้องไปหมดเลย จะทำอะไรก็ไม่ได้ เคนจกรรมก็ก้าวขาไม่ออก จะนั่งสมาธิก็โง่งวง มันยิ่งเสื่อม เจริญแล้วเสื่อม เสื่อมแล้วเจริญ มันทุกข์ไปหมดเลย ถ้ามันประพฤติปฏิบัติ

การประพฤติปฏิบัติครูบาอาจารย์ไม่ผ่านเหตุการณ์อย่างนี้มา ไม่เคยเจริญแล้วเสื่อมมา มันจะเอาอะไรมาสอน สิ่งที่จะสอน ใจทุกดวงมันก็เหมือนกัน กิเลสในหัวใจ เกิดมาทุกคน เกิดมานั่งอยู่มันมาจากไหน? มันก็มาจากอวิชชา ถ้าจิตไม่มีอวิชชามันจะมากเกิดมานั่งอยู่นี้ได้อย่างไร แต่มานั่งอยู่นี่มันได้อะไรขึ้นมา นั่งอยู่นี่ เพียงแต่ว่ามีอำนาจวาสนา มันยังมีความสนใจในศาสนา ในศาสนา เงินทองซื้อไม่ได้ สรรพสิ่งซื้อไม่ได้ ต้องประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเอง สมาธิก็ต้องขึ้นมาของเราเอง ศรัทธาก็ขึ้นมาจากเราเอง การกระทำก็ขึ้นมาจากเราเอง สิ่งที่ยังมาจากเราเอง สิ่งนี้มันทำขึ้นมาให้จิตใจเราเข้มแข็ง ให้จิตใจเราได้สัมผัส ได้สัมผัสนะ นี่สันทิฎฐิโก รู้จักหัวใจ

ธรรมนี่คืออะไร ธรรมนี้รู้หัวใจเต็มหัวใจเลย วางแผ่ออกมาให้คูสิ วางแผ่ออกมาด้วยกิริยา วางแผ่ออกมาด้วยอาการ ด้วยสมมุติ ด้วยการเทศนาว่าการ ด้วยการแสดงธรรม ธรรมที่ออกมานี้ออกมาจากความบริสุทธิ์ของใจ ใจบริสุทธิ์อย่างนี้มันถึงมีธรรมอย่างนี้ออกมา ถ้าธรรมขึ้นมา แล้วมีอะไร โต้แย้ง โต้แย้งมาอย่างไร ถ้าโต้แย้งขึ้นมาที่นั่นคือกิเลสใจ

ถ้าตัวเราโต้แย้งของเราได้ เรามีความเห็นว่าเป็นกันรู้ มันยังพุ่งออกทางนี้ๆ ได้ เรายังเห็นความพุ่งออกไปของกิเลส คนอื่นจะไม่เห็นได้อย่างไร คนอื่นต้องเห็น ตัวเรายังเห็นเลย เพราะการแสดงออก จิตมันแสดงออกไปมันก็ต้องเห็นใจใหม่ ถ้าเราเห็นของเรา เราจะรักษาของเรา เราก็ต้องใคร่ครวญของเรา รักษาของเรา ปิศของเรารุ่งมา จับดูจนกว่า...จับเรา ความผิดของคนอื่นเป็นเรื่องของคนอื่นนะ ความผิดของเรา ความมีกิเลสของเรา ความเศร้าหมองของเรา กิเลสที่มันอยู่ในหัวใจของเรา เราเห็นของเรา เรารักษาของเรา เราทำลายของเรา มันเป็นประโยชน์กับเรา

สิ่งที่เป็นประโยชน์กับเรา นี่ใจ ใจเข้าถึงธรรมใจ “ธรรมเข้าถึงใจ” ขณะที่ประพฤติปฏิบัติ ใจต้องเข้าถึงธรรม ใจต้องเข้าถึงธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก่อน มีความสัจย์เชื่อ มีความจริงจังกับธรรม ถ้าเราจริงจังกับธรรม เห็นใหม่ นี่ใจ ใจมันสร้างสมขึ้นมา มันขณะที่ก้าวเดินนี้มรรค โสคาปัตติมรรค แล้วเวลาเข้าถึงธรรม โสคาปัตติผล ธรรมเข้าถึงใจ มันเป็นธรรมล้วนๆ แต่ใจเข้าถึง ใจต้องก้าวเดินก่อน ใจต้องมีการกระทำก่อน

ถ้ามันใจมีการกระทำก่อน เริ่มต้นจากตรงไหน ธรรมะจะลอยมาจากฟ้าหรือ ธรรมะจะมีครูมีอาจารย์จับยึดเข้าไปในหัวใจเราหรือ มันเป็นไปได้หรือ มันเป็นจากสิ่งที่วิชาเรานี้แหละ สิ่งที่มีความรู้ลึกทุกซ่ๆ สิ่งที่เป็นความสุขทุกซ่ๆ มันมีความศรัทธามีความเชื่อ มันถึงต้องถากต้องถาง ต้องถากต้องถาง ให้อาการให้ถางป่า ให้มีพื้นที่ได้ทำการทำงาน ถ้ามีพื้นที่ทำการทำงาน เราไม่มีพื้นที่ทำการงานเลย มีแต่ความรกชัฏในหัวใจ เศร้าหมองผ่องใสอยู่อย่างนั้นละ แต่ถ้ามันมีพื้นที่ มันปรับพื้นที่ขึ้นมาแล้ว มันมีที่ทำการงานของมันขึ้นมา มันจะสร้างสมตัวเองขึ้นมา จะสร้างหอคอยขนาดไหน สูงขนาดไหน เพื่อจะดูสิ่งต่างๆ มหาศาล ทำได้ทั้งนั้นเลย ถ้าทำขึ้นมา ทำขึ้นมาโดยจริตนิสัย ด้วยอำนาจวาสนาของแต่ละบุคคลที่ไม่เท่ากัน

สิ่งที่เป็นอำนาจวาสนาเป็นจริตนิสัยนะ จะสร้างหอคอยสูงหอคอยต่ำ เพื่อประโยชน์อะไร เพื่อมองไกลมองไกล มองไกลได้ขนาดไหน อำนาจวาสนาของผู้ที่สูงเขามองได้ไกล มองได้ไกล ประสบการณ์มันก็มาก ประสบการณ์มันเห็นได้กว้างขวาง สิ่งที่ยากขวาง นี่ธรรมอย่างนี้มันเกิดขึ้นมา ใจจะเข้าถึงธรรม เราต้องสร้างสม เราต้องมูมานะ มูมานะนะ ธรรมเป็นความจริงเป็นอริยสัจ ไม่อยู่กับคนอ่อนแอหรือ ไม่อยู่กับใจที่เศร้าหมอง สิ่งที่เราหมองรับธรรมไม่ได้ สิ่งทีสะอาดบริสุทธิ์ต่างหาก

แต่เมื่อใดมันถึงจะสะอาดละ เมื่อใดมันถึงจะบริสุทธิ์ละ แล้วของสะอาดมันมาจากไหน? มันก็มาจากของสกปรกนั่นแหละ จิตนี้มันสกปรก ความสกปรกของกิเลส ความสกปรกของมัน มันไม่เหมือนกับสิ่งที่เป็นความสะอาดความสกปรกของสิ่งของนะ ความสะอาดความสกปรกของสิ่งของมันเห็นๆ กัน มันรู้ๆ กัน แล้วมันมีแบบที่เรียกมีต่างๆ มันทำให้เน่า ทำให้เสียหายได้ แต่ความสกปรกของใจ ความสกปรกของมัน มันสกปรกเป็นนามธรรม เพราะอะไร เพราะมันข้ามภพข้ามชาตินะ

ขณะที่สร้างบุญสร้างกรรมขึ้นมา แล้วมันย่อยสลายเข้าไปอยู่ในปฏิสนธิจิต คูสิ ข้อมูลอย่างนี้ ข้อมูลอย่างหายาที่เราเกิดขึ้นมาแล้วมันแสดงตัว เหมือนของที่มันเต็มตัวของมัน เวลาเขาเก็บร่ม ...กางออก ร่มกางออกมันเป็นเราเต็มทีเลย ร่มหุบเข้ามา ตัวร่มมันเข้าไปเก็บที่ไหนก็ได้ เพราะหุบแล้วมันก็เหลือเล็กน้อย จิตก็เหมือนกัน ตัวปฏิสนธิจิต พอหุบเข้ามาแล้ว ตัวปฏิสนธิจิตมันไม่ใช่สิ่งที่กางออก ขณะที่เกิดเป็นมนุษย์นี้มันกางออกเต็มทีเลย มันก็เป็นปกติเป็นขั้น ๕ เป็นความรับรู้ความต่างๆ

สิ่งที่รับรู้ต่างๆ เวลาสิ่งสะสมว่าเป็นชีวิตหนึ่ง หุบเข้ามา มันตายเข้าไป หุบๆ เข้ามา หุบแล้วไปเกิดใหม่ ก็ไปกางใหม่ กางใหม่ กางใหม่มันก็เป็นคนใหม่ เป็นสิ่งต่างๆใหม่ สิ่งนี้มันอยู่ที่ไหน ถ้ามันประพฤติปฏิบัติ มันรู้มันเห็นนะ สิ่งที่อยู่ เห็น รู้เห็นมาจากใจ รู้เห็นมาจากภายใน มันกางมันกางอย่างไร มันกางมันมีสิ่งใดที่เป็นการทำให้มันกางออกไป มันมีการค้างกันออกไปต่างๆ

นี่เหมือนกัน จิตก็เหมือนกัน ในเมื่อมันคิดออกไป อะไรมันพาคิด สิ่งต่างๆ มันรู้สึก รู้สึกอย่างไร รู้สึกออกไป มันไปหยิบเอาความทุกข์ มันไปก้าวกายเอาความทุกข์ มันไปกว้านเอาความทุกข์มาให้เราทุกข์ทำไม ก็ทุกข์ทำไม ก็เพราะเราโง่ เพราะเราโง่ เพราะเราไม่เข้าใจสิ่งสภาวะแบบนี้ เราไม่เข้าใจอะไรของเราเลยในหัวใจ เพราะมันปฏิบัติแบบไม่มีหลักไม่มีเกณฑ์

ถ้ามีหลักมีเกณฑ์นะ มีจุดยืนๆ ธรรมที่มันอย่างหายาๆ จนมันละเอียดขึ้นมา ธรรมฟังว่า คำว่าเป็นสติกับมหาสตินะ สติมันต้องเจริญสติ สิ่งที่เราเคยผิดพลาด สิ่งใดผิดพลาด เราต้องพยายามปิดให้ได้ พยายามทำซ้ำๆ อย่าให้ผิดๆๆ ปิดเข้ามา ฝึกขึ้นมาจนเป็นหลักเป็นเกณฑ์ นี่มันฝึกสติได้ สติต้องฝึกนะ การก้าวเดินไป การตั้งสมาธิ การพูดคุยกัน การเคลื่อนไหว ฝึกสติไว้ไม่ให้มันพลาด อย่าให้พลาด กว่าเราจะทำนะ ถ้าทำผิดอีกแล้ว ทำต่อไปมันยิ่งจะเลวร้ายไปกว่านี้

แต่ไม่ใช่นั่น ไม่เป็นไรๆ ก็ไม่เป็นไรกิเลสมันก็หัวเราะ ไม่เป็นไรก็เข้าทางกิเลส มันต้องหลงอีกแล้ว มันไม่เป็นไร นี่เราให้อภัยกัน แต่จิตของเรา ต้องเตือนสติ ความผิด ความถูกมันเป็นประโยชน์กับเรานะ ของที่เป็นประโยชน์ คุณก็ใคร่ความผิดให้เราได้ เราจะว่าคนนั้นมีประโยชน์กับเรา เพื่อนแท้ เพื่อนแท้เขาจะคอยเตือนเรานะ ถ้าเพื่อนไม่แท้ละ เราจะผิดพลาดขนาดไหนก็ไม่เป็นไรๆ แล้วมันจะไหลไปตามโลก พอไหลไปตามโลกนะ เดี่ยวพอมิปัญหาขึ้นมา สิ่งนั้นจะเป็นโทษกับเราขึ้นมา เสียใจแต่ทีหลังนะ

แต่ถ้าเรายู่กับธรรมนะ นี่ธรรมแท้ๆ จะเตือนเราตลอด ถ้ามองทางโลก ชีวิตนี้ไม่มีความสุขเลย ชีวิตนี้ต้องมีสติสัมปชัญญะตลอด ก็จริงสิ ก็ชีวิตเป็นอย่างนี้ เพราะมันมีสติสัมปชัญญะ กิเลสมันถึงแสดงตัวไม่ได้ มันถึงมีความสุขใจ ใจชีวิตที่พลังผลออกอย่างนั้นเขาว่ามีความสุขนะ แต่มันพลังผลอกกับโลก มันมีความสุขความทุกข์ได้อย่างไร เพราะอะไรรู้ไหม เพราะมันปล่อยตัวตามสบายใจ นี่กิเลสมันคิดอย่างนั้น คิดว่าสิ่งที่เขาปล่อยตัวกันตามอำนาจของกิเลส มันเป็นสิ่งที่มีความสุข

แต่เวลาเรต้งสติขึ้นมา ต้งสติขึ้นมา เราใช้ปัญญาของเราเลย สิ่งนี้ไม่มีความสุข แต่มันไม่คิดรู้เลยว่า สิ่งที่เกิดขึ้นที่เร็วที่สุด แล้วมันหยุดนิ่งที่สุดในหัวใจเรา มันมีความสุขกว่าข้างนอกหลายร้อยเท่า หลายร้อยเท่าจริงๆ ความสุขข้างนอกมันเทียบในหัวใจเราไม่ได้หรอก ความสุขจากภายในนะ สุขๆ คำว่า “วิมุตติสุข” สุข สุขเวทนา ทุกขเวทนา สุขเวทนา เขาสุขแบบร่มที่กางออกไป แต่เราสุขเข้ามาที่ร่มที่มันหุบตัวเข้ามา นี่ขนาดว่าหุบตัวเข้ามาละ มันปล่อยวางเข้ามาหมดแล้วตัวร่มมันต้องทำลายด้วย เพราะตัวร่มคือตัวจิต ตัวร่มคือตัวภวาสวะ

ถ้ายังมีร่มอยู่นะ เรายังจับต้องได้ ทุกคนยังเห็นได้ แล้วขณะที่ทำได้ เอาร่มมาทาบที่ไหน ร่มก็ต้องพัง ถ้ายังมีจิตอยู่ ยังมีร่มอยู่นะ ถ้ากิเลสมันขี้ไถ่นะ มันยังเจ็บปวด เพราะอะไร เพราะมันมีความเศร้าหมอง มันมีความผ่องใส จิตนี้มันยังเศร้าหมองอยู่ มันยังมีสถานที่ให้กิเลสมันได้ขี้รด แต่ถ้ามันไม่มีร่ม ร่มก็ไม่มี อะไรก็ไม่มี แต่ร่มมันอยู่ที่ไหน? ร่มมันเป็นนามธรรม ร่มมันเป็นหัวใจ สิ่งที่เป็นความรู้สึกจากภายในใจ มันได้ทำลายล้างหมดแล้ว

วัตถุย่อยสลายแล้วมันสสาร มันแปรสภาพเป็นอย่างอื่นไป แต่ด้วยกิเลสมันทำลายออกไปแล้ว กิเลสเป็นใคร กิเลสเกิดจากจิต ไม่ใช่จิต ถ้ากิเลสมันเป็นสิ่งที่นอนเนื่อง มันเป็นอวิชชา มันนอนเนื่องมากับใจ มันไม่ใช่ใจ แต่มันอยู่เหมือนสนิมกับเหล็ก สิ่งที่มีสนิมกับเหล็ก ถ้ามีเหล็ก

ยังมีสนิมอยู่ ถ้ามันทำลายถึงเหล็กนั้น เหล็กก็ไม่มี สนิมก็ไม่มี แล้วมันจะเกิดจากตรงไหน มันไม่มี
 หรอก ถ้าไม่มี ทำไมมันถึงไม่มีล่ะ ไม่มีก็ต้องพูดได้ว่าไม่มีเพราะเหตุใด ไม่มีแล้วพูดอย่างไร ไม่มี
 แล้วอยู่อย่างไร

ธรรมชาติ สิ่งที่ธรรมชาตินี้ธรรมเข้าถึงใจทั้งหมด มันจะเป็นคุณธรรม แล้วเคารพมากนะ
 สิ่งนี้เป็นประโยชน์กับเรา ประโยชน์กับทุกๆ คน ถ้าไม่เป็นประโยชน์นะ เวลาองค์สมเด็จพระ
 สัมมาสัมพุทธเจ้าเห็นใหม่ “ในสโมสรสันนิบาตทุกดวงใจว่าแห้ว” แม้แต่เทวดา อินทร์ พรหม ก็
 ว่าแห้ว แม้แต่ทุกๆ อย่างเกิดมาในโลกนี้ทุกข์หมด ทุกข์หมดนะ เวลาในพระไตรปิฎก ในสิ่งที่
 สมมุติกันว่าเทวดา อินทร์ พรหม มีความสุข เสวยทิพย์สมบัติ ทิพย์สมบัติร้องให้ทำไม ทิพย์สมบัติ
 เสียใจทำไม ทิพย์สมบัติเวลาจะตายทุกข์ทำไม นี่ทิพย์สมบัติ

เพียงแต่มันเป็นการแตกต่างระหว่างมนุษย์ มนุษย์มันอยู่ที่สมมุติ มันเป็นแร่ธาตุ อาหารมัน
 เป็นกวางคิงการอาหาร แล้วอาหารที่เป็นเทวดาของเขา วิญญูณาหาร ความรู้สึกเห็นใหม่ วิญญูณา
 หาร อาหารที่เขาเข้าไปเสพกัน วิญญูณาที่จะให้ดำรงชีวิตของเทวดา...อาหารของพรหม สิ่งมันนี้
 เป็นการดำรงชีวิตของเขา แล้วพอมันถึงที่สุดมันก็ต้องเกิดต้องตาย เพราะอะไร เพราะมันมีสถานที่
 มันมีสิ่งที่ให้อวิชา ให้มารมันครอบงำได้ สิ่งที่ครอบงำได้มันวนไปอย่างนี้

ถ้ามันทำลายหมดแล้ว ไม่มี ไม่มีที่ตั้ง ไม่มีสิ่งใดๆ เลย เพราะมันไม่มีสมมุติ ไม่มีอาหาร ไม่
 มีอะไรทั้งสิ้น สิ่งที่ไม่มีแล้วอยู่อย่างไร ไม่มีก็อยู่แบบมี มันไม่มีแต่อยู่แบบมี มีแบบมีความสุขใจ
 วิมุตติสุขใจ วิมุตติสุขก็มันคงที่ของมัน มันไม่แปรสภาพ มันไม่เป็นอะไรอีกแล้ว มันจะไม่ไปไหน
 อีกแล้ว เห็นใหม่ คุณิ เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเทศนาว่าการอีก ๔๕ ปี ครูบาอาจารย์
 ของเรา เทศนาว่าการ เทศนา...มันน่าสลดสังเวชตรงนี้ไง ตรงที่ว่า สิ่งที่เป็นคุณธรรม สิ่งที่เป็น
 ความจริง มันคงที่ของมัน แต่ชีวิตใจ สอุปาทิเสสนิพพาน สิ่งที่เป็นเศษส่วน สิ่งที่เป็นร่างกายนี้เป็น
 เศษเท่านั้น สิ่งที่เป็นเศษ ของเรา ยึดว่าเป็นเรา เป็นเรา เป็นเรา เวลาถึงที่สุดแล้ว สิ่งนี้เป็นเศษ
 เท่านั้น เพราะอะไร เพราะธรรมที่เป็นนิพพานอาศัยอยู่ในร่างกายนั้น

แล้วถึงที่สุดแล้วร่างกายนั้นมันก็เหมือนกับร่างกายมนุษย์เรา ร่างกายมนุษย์นี่อะไรมันคงที่
 เพราะมันเป็นสมมุติใช่ไหม ร่างกายนี้เป็นสมมุตินะ เพราะมันเกิดมาจากอวิชา เกิดจากกรรมของ
 มารดา มาบวชเป็นพระก็พระโดยสมมุติ แล้วเวลาปฏิบัติขึ้นมา ถึงเป็นพระ พระโดยวิมุตติ โดย
 พระเป็นอริยสงฆ์ สงฆ์จากภายใน สงฆ์จากภายในก็ต้องตายไปหมด ทุกคนต้องตายไปหมด

เศษส่วนอันนี้มันต้องเสื่อมสภาพมันไปธรรมดา แล้วเศษส่วน ขณะที่อยู่ในนี้ สิ่งนี้มันเป็นประโยชน์กับเรา สิ่งนี้เป็นผู้นำของเรา สิ่งที่มีชีวิต

คูลี เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพาน พระอานนท์เป็นพระโสดาบันนะ ดวงตาของโลกดับแล้ว ร้องไห้ ต้องการคนขึ้นมาอยู่ พระอานนท์เสียใจมาก เสียใจเพราะอะไร เพราะพระโสดาบัน คูลี นางวิสาขาเป็นพระโสดาบัน เวลาหลานตายก็ร้องไห้ พระโสดาบันนะ ทั้งกายนี้ไม่ใช่เรา วิจิทธิกา สัตว์พศปรามาส ไม่มี เข้าใจเรื่องธรรมมาหมดเลย แต่สติเฉยๆ ไม่ใช่มหาสติ ขณะที่กิเลส กิเลสมันเศร้าโศกเสียใจ เพราะโศกโง โกรธ โกรธคือปฏิกษะ โศกเสียใจ ก็เหมือนกับตัวปฏิกษะ สิ่งที่ปฏิกษะ เวลายังเสียใจอยู่

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเตือน เตือนทั้งนางวิสาขา “วิสาขา ถ้าหลานของเธอ ในราชคฤห์นี้เป็นหลานของเธอทั้งหมด แล้วถ้าเขาตายทุกวันๆ เธอไม่ร้องไห้ทุกวันหรือ” นี่สติมาทันที

“อานนท์จะร้องไห้ไปทำไม อีก ๓ เดือนข้างหน้า เธอจะเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา อีก ๓ เดือนจะมีการสังคายนา เพราะบารมีที่เธอสร้างไว้นี้มหาศาลมาก ได้อุปฐากองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่มีผู้อุปฐากในองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ใดเลยจะอุปฐากเหนือพระอานนท์ไปได้”

สิ่งที่สร้างมาอย่างนี้มันเป็นบุญกุศล มันเป็นอำนาจวาสนาบารมี เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันก็ย้อนกลับมา เพราะอะไร บารมีมาจากไหน? บารมีจากการกระทำ กระทำขึ้นมา ใครเป็นคนกระทำ ใจเป็นคนกระทำ แล้วสิ่งที่ทำกันก็ย้อนกลับมาที่ใจ ใจมีบารมีมันก็ปิด ปิดกัน ปิดใจที่ร้าว ปิดใจที่ไม่มีทางออก ปิดให้มันสมบูรณ์ขึ้นมา พอสมบูรณ์ขึ้นมามันก็พร้อม พร้อมที่จะมีทางออก พร้อมที่ออกด้วยสังขธรรม ออกด้วยสังขจะความจริง สังขจะ

เวลาพระอานนท์เห็นใหม่ พຽງนี้สังคายนาแล้ว แล้วองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าจะ เป็นพระอรหันต์วันสังคายนา ไม่เป็นสักที มุมานะเพราะอะไร เพราะมันเป็นคำพยากรณ์ขององค์ สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แล้วพระอานนท์ ใจก็ไปอยู่ที่นั่น แล้วงานก็จะเกิดพຽງนี้อยู่แล้ว วิตก กังวล กิเลสทั้งนั้นนะ กิเลส ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจำมาหาศาลเลย ธรรม ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าศึกษามา พหุสูต ได้เอตทัคคะ พระพุทธเจ้าสอนอะไร

เทคนิค วิธีการ อารูมหาศาลเลย เขาไว้ให้มากิเลส นี่กลับเอามาทำลายตัวเอง วิดกวิจารไปหมดเลย

จนวิปัสสนาจนไม่ไหว จนพຽ່นี้จะสังคายนาอยู่แล้ว เห็นใหม่ ขอพักหน่อยเหอะ วางหมดเลย วางหมดคือสิ่งที่พระอานนท์ได้ศึกษามา ได้เป็นพหูสูต ได้จำ อารูขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหมดวางไว้ แล้วเกิดจากอารูของตัวเอง เกิดจากสังขาร เกิดจากความจริง ปล่อยขึ้นมา สังขารความจริงเกิดขึ้นมา สังขารความจริง นี่ธรรมอย่างนี้เกิดขึ้นมา มรรคญาณมันเกิดจากหัวใจ ทำลายกิเลสเดี๋ยวนั้น ขาดเดี๋ยวนั้น พระอานนท์บรรลุเป็นพระอรหันต์เดี๋ยวนั้นเลย นี่เพราะชื่อเสียง ชื่อสัตย์กับคุณธรรม ชื่อสัตย์กับความจริง เพราะสังขารความจริงนี้มันเกิดขึ้นมา มันเป็นสังขารความจริงเกิดขึ้นมาจากใจดวงนั้น

สิ่งที่จำมา สิ่งที่เป็นพหูสูตนั้นเป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นพระโสดาบัน แต่สิ่งที่เหนือกว่าพระโสดาบันนั้นเป็นสิ่งที่จำมา สิ่งที่ประพฤติปฏิบัติขึ้นมาเนี่ยวางให้หมด ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางไว้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพยากรณ์ไว้ก็วางไว้ ขอพักๆ ขอไม่ประพฤติปฏิบัติ ขอพักผ่อน พอพักขึ้นมาเนี่ยมันปล่อยหมด มันปล่อยสิ่งที่เราเคร่งเครียด ปล่อยสิ่งที่เราพยายามจะค้นคว้า ปล่อยสิ่งทั้งหมดเข้ามา ใจมันก็กลับมาเป็นปัจจุบัน ใจก็กลับมาเป็นใจส่วนตัว ใจปัจจุบันของเรา กิเลสมันอยู่ที่นี้ แล้วมันทำลายลงที่นี้ ถึงพຽ່นี้สังคายนา พระอานนท์ดำเนินขึ้นไปโผล่ขึ้นมาในกลางวงการสังคายนา เป็นอันรู้กันว่าพระอานนท์เป็นพระอรหันต์ สิ่งที่เป็นพระอรหันต์ขึ้นมา สิ่งที่เกิดขึ้นมา นี่ธรรมอย่างนี้

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ารู้สัตว์ขันธ์สัตว์นั้นะ รู้สัตว์ขันธ์สัตว์ตั้งแต่จะปรินิพพาน สุกัททะมาถามปัญหา รู้สัตว์ขันธ์สัตว์ตั้งแต่พระอัญญาโกณฑัญญะ ตั้งแต่ปัญจวัคคีย์ รู้สัตว์ขันธ์สัตว์ รู้สัตว์ขันธ์สัตว์จากใจเป็นพระอรหันต์ ใจเป็นพระอรหันต์ เราจะรู้ตัวเราเองโดยธรรมวินัย เราต้องเข้มแข็ง เราต้องมีสังขารความจริง ตั้งแต่องค์แรกเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ตั้งแต่พระอัญญาโกณฑัญญะ จนสุดท้ายรู้สัตว์ขันธ์สัตว์จนถึงสุกัททะ สุกัททะคือนี่จะปรินิพพาน

เขาว่าศาสนาสุดยอๆ ทั้งนั้นเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าว่าอย่างไร

อย่าได้ถามมากไปเลย ศาสนาไหนไม่มีมรรค ศาสนานั้นไม่มีผล วิธีการของใครไม่มี เหตุไม่มี ผลไม่เกิดหรอก จะเป็นนกแก้วนกขุนทอง ไม่มีประโยชน์ใดๆ ทั้งสิ้น

“ในศาสนาไหนไม่มีมรรค...” มรรคอยู่ที่ไหน? ในอริยสัจนี้ไง มรรค ๘ นี้ไง “สุกัทธิชะเอออย่าถามให้มากเลย...” บวชคืนนี้ รื้อสัตว์ขนสัตว์ รื้อสัตว์ขนสัตว์ตั้งแต่ตรัสรู้ขึ้นมา รื้อสัตว์ขนสัตว์จนวันตาย แล้วยังรื้อสัตว์ขนสัตว์ ทำนายพระอนันท์ไว้อีก ๓ เดือนข้างหน้า แล้วยังรื้อสัตว์ขนสัตว์มา กิ่งพุทธกาล ครูบาอาจารย์ของเรา พยายามเอาธรรมและวินัยเข้มา รื้อสัตว์ขนสัตว์ ซื่อสัตย์กับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ให้เป็นภาระ ไม่ให้เป็นภาระขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องแบกหนักเกินไป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่มีกำลังจะแบกสิ่งที่เป็นความเท็จนะ สิ่งที่เป็นกิเลสในหัวใจนะ สิ่งที่เกิดขึ้นมาเป็นคุณธรรมในหัวใจ ถ้าเป็นสมาธิ สมาธิธรรม ถ้าเป็นปัญญา ปัญญาธรรม สติ สมาธิ ปัญญา ปัญญาเกิดขึ้นมา ปัญญาอย่างนี้ วิธีการอย่างนี้ เกิดขึ้นมาอย่างนี้ จะทำลายกิเลสของเราไปเรื่อยๆ ถ้าเราทำของเราด้วยความซื่อตรงของเรา ซื่อตรงนะ เราเคารพตัวเอง คนซื่อตรงคือคนมีคุณธรรม คนซื่อตรงคือคนจริงจัง คนซื่อตรงคือคนที่มีค่า ถ้าเราไม่ซื่อตรงกับเราเอง เราจะไปซื่อตรงกับใคร เราจะหวังให้คนอื่นซื่อตรงกับเรา แล้วเราไม่ซื่อตรงกับเรา

นั่งสมาธิก็นั่งสมาธิจริงๆ เดินจงกรมก็เดินจงกรมจริงๆ เวลาทำอะไรก็ให้มันทำจริงๆ ทำจริงขึ้นมา ทำจริงขึ้นมาก็เป็นความจริงขึ้นมา เวลาเป็นสมาธิก็เป็นสมาธิจริงๆ เวลาเป็นสติก็เป็นสติจริงๆ เวลาเป็นมรรคขึ้นมาก็เป็นมรรคขึ้นมา ก็เป็นมรรคจริงๆ เห็นไหม ไม่ใช้มรรคเป็นมิจฉานะ มรรคปลอมๆ มรรคความคิดเห็นนะ ถ้าเราไม่ขวนขวาย ถ้าเราไม่ตั้งใจ เรานอนใจ เราจะไม่มีโอกาสนะ โอกาสข้างหน้า วันคืนล่วงไปๆ แล้วเราจะไปเจอโอกาสอะไร

สิ่งที่มันเป็นความจริงไหม ที่เรามาอยู่ในสกาลานี้ เดี่ยวเทศน์เสร็จต่างคนต่างแยกย้ายกลับบ้าน ต่างคนต่างต้องแยกย้ายกลับไปกุฏิ พระก็ต้องกลับกุฏิกลับไปทางจงกรมของตัวเอง แล้ววันคืนล่วงไปๆ ออกพรรษาแล้วก็ต่างคนต่างแยกกันไป แล้วชีวิตนี้ต่างคนต่างถึงชีวิตแล้ว ต่างคนต่างต้องไปตามทางของตัวเอง สิ่งนี้มันแน่นอนไหม

สิ่งที่แน่นอน แล้วเราคิดดูสิ แล้วเราจะมีความรู้สึกอย่างไร ถ้าเรามีความรู้สึกอย่างไร เราตั้งสติของเรา มีคุณค่าขึ้นตั้งแต่หายใจเข้า ทุกวินาทีที่มีค่านะ ทุกวินาทีเลยมีค่า ปัจจุบันนี้กิเลสมันเป็นอย่างนี้จริงๆ นะ มันย้อนกลับไปอดีตไปอนาคต แต่มันไม่ดูปัจจุบันเลย ในปัจจุบันนี้ต่างหาก ถ้าเราทำอะไรก็ทำในปัจจุบันนี้ เขียนหนังสือก็ปัจจุบันนี้ พูดก็ปัจจุบันนี้ แต่ทำไมมันผัดวันประกันพรุ่งอย่างนี้ล่ะ กิเลสมันผลัดไปเรื่อยๆ ผลัดไปอย่างนี้ แล้วชีวิตเราเชื่อมั่นไม่ได้

ถ้าชีวิตเราไม่เชื่อมั่น เราจะมีคุณค่าขึ้นมาจริงนี้

คนที่มัวสัจจะความจริง สัจจะจากภายนอก แล้วสัจจะจากภายใน แล้วประพฤติปฏิบัติไป ถ้าผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ถ้าเห็นสมาธิธรรม ธรรมเข้าถึงใจได้แค่นี้ ถ้าเห็นปัญญาธรรมก็ได้แค่นี้ แต่ถ้าเห็นอริยสัจ แล้วมรรคญาณมันเกิด มันสมุจเฉทปหานขาด ขณะจิตมันเกิด ขณะจิตมันเป็นไป ขณะจิตมันพลิกนะ พลิกแล้วเป็นอนูฐานะแล้ว กลับมาไม่ได้นะ จากโสดาบัน สกิทา อนาคานี่เป็นอย่างนี้ เป็นอย่างนี้จริงๆ เป็นอย่างนี้จริงๆ แล้วสื่อได้จริงๆ สื่อได้จริงๆ ไม่มีการคาดหมาย สื่อได้จริงๆ แล้วถ้าใช้ประโยชน์ได้เมื่อไหร่ก็ใช้ได้ เหมือนเรามีอาวุธ เรามีเครื่องมือของเรา รถเครื่องยนต์กลไกมันเสียเมื่อไหร่เราซ่อมแซมได้ เราทำได้ เพราะเรามีเครื่องมือ แต่ถ้าเราไม่มี เราไม่มี เราเห็นแต่รูปแบบ เราทำอะไรไม่ได้เลยนะ

สัจธรรมความจริง ให้ประพฤติปฏิบัติ ให้เป็นคนจริง เอวัง